

A jó öreg neonfények

Egész életemben csaló voltam. Ezt túlzás nélkül mondom. Jóformán mást sem csináltam, mint igyekeztem jó benyomást kelteni magamról. Leginkább azért, hogy mások kedveljenek vagy csodáljanak. Ennél talán kissé bonyolultabb a dolog. De végső soron a lényeg az volt, hogy kedveljenek, hogy szeressenek. Hogy csodáljanak, elismerjenek, tapsoljanak, vagy ilyesmi. Érted, mit akarok mondani. A sulijól ment, de ott mélyen, legbelül az egésznek nem a tanulás vagy a fejlődés volt a célja, hanem hogy jól csináljam, jó jegyeket kapjak, bekerüljek a sportcsapatba, jól teljesítsek. Hogy kitűnő legyen a bizonyítványom, vagy hogy megszerezsem a kiválósági jelvényt, amivel majd felvághatok mások előtt. De soha nem élveztem igazán, mert mindig attól rettegetem, hogy nem leszek elég jó. A félelem hajtott, hogy keményen dolgozzak, így végül mindig megszereztem, amit akartam. De amint én kaptam a legjobb jegyet, vagy bekerültem az All Citybe, vagy Angela Mead megengedte, hogy megfogjam a mellét, már nem is éreztem semmit, talán egyedül szorongást, hogy nem leszek képes újra megszerezni. A következő dolgot, amire éppen vágytam. Emlékszem, amikor lent voltam Angela Meaddal az alagsorban, a szoba kanapéján, és elértem, hogy engedje, hogy a blúza alá nyúljak, és még csak nem is éreztem rendesen a mellek puha elevenségét, vagy bármit, mert másra sem tudtam gondolni, mint hogy „én vagyok az a srác, akinek Mead engedte, hogy a mellét fogdossa”. Ez utólag olyan lehangoló. Még felsős voltam. Egy igazán nagylelkű, csendes, magabazárkózó, figyelmes lány volt – most állatorvos, van saját rendelője, és én még csak nem is ismertem őt igazán, hisz nem láttam mást belőle, csak azt, ki lehetek én az ő szemében, egy pompomlányéban, aki abban az évben alighanem a második vagy harmadik volt a legvonzóbb általános iskolás lányok közül. Sokkal több volt ennél, túl minden kamaszkori rangsoroláson és népszerűségi szarságon, de én mégsem engedtem, hogy több legyen, vagy hogy többnek lássam, bár igen jó színben tűntem fel, mint akivel mélyrehatóan lehet társalogni, és aki igazán szerette volna érteni és megismerni, hogy ki is ő legbelül.

Később volt részem terápiában, kipróbáltam az analízist, mint majdnem mindenki akkoriban, aki a húszas évei vége felé járt és keresett egy kis pénzt, vagy volt családja, bármije, amiről azt hitte, szüksége van és mégsem érezte, hogy boldog lenne. Sok ismerősöm próbálta. Nem nagyon működött, bár úgy tűnt,

---

David Foster Wallace (1962–2008) prózaíró, esszéista, a kultikus *Infinite Jest* (1996) című nagyregegyén szerzője. Jelen elbeszélés *Good Old Neon* címen, a szerző harmadik és egyben utolsó novellás-gyűjteményében, az *Oblivion: Stories* (2004) kötetben jelent meg, melynek elkészülte egybeesett a befejezetlen regényének (*The Pale King*) írásával. Az *Oblivion* novelláiban is meghatározó szerepet játszik Wallace sajátosan többrétegű elbeszélésmódja és intellektuális érzékenysége, miközben a fogyasztói létmód és az öntudat visszasságait ábrázolja.

mindenki inkább tudatában van a saját problémáinak, és hasznos fogalmakat meg szokincset nyújtott ahhoz, hogy ne lógjunk ki a sorból, s olyanak hangozzunk, s úgy tudjunk egymással beszélni, ahogy az meg van írva. Tudod, miről beszélek. Akkoriban a regionális reklámszakmában dolgoztam Chicagóban, miután, mindössze huszonkilenc éves koromban, egy nagy tanácsadó cég média-vásárlójából kreatív munkatárs lettem, és valóban egy „mindenki kedvence” srác voltam, ahogy mondani szokás, nagyratörő, és mégsem voltam boldog, bármit jelentsen is a *boldogság*, de ezt persze nem mondtam senkinek, hisz akkora közhely – „Tears of a Clown”, „Richard Cory” stb. –, és a fontos emberek köre, akiket, úgy tűnt, többre tartok, ennél sokkal lenézőbb volt a klisékkel szemben, ferde szemmel és hűvös megvetéssel illették volna, és persze folyton igyekeztem elhithetni velük, hogy magam is fásult és közönyös vagyok, állandóan ásitottam, a körmeimet néztem és olyanokat mondtam, mint hogy „a *Boldog vagyok?* egyike azon kérdéseknek, amiket ha felteszel, többnyire már meg is válaszoltad őket”, stb. Annyi időt és energiát fektettem abba, hogy egy bizonyos benyomást keltsék, hogy elismerést vagy elfogadást nyerjek, hogy aztán már semmit sem éreztem az egészségtől, mert ennek semmi köze nem volt ahhoz, hogy belül ki is voltam valójában, és undorodtam magamtól, amiért folyton ilyen csaló vagyok, de úgy tűnt, mi sem használ ellene. Íme hát néhány a különféle dolgok közül, amikkel próbálkoztam: keleti parti időzóna, tízváltós bringával eltekerni Új-Skóciába és vissza, hipnózis, kokain, gerincmasszázs, csatlakozni egy karizmatikus gyülekezethez, kocogás, közjóért végzett önkéntes munka az Ad Council számára, meditációs kurzus, szabadkőművesek, pszichoanalízis, a Landmark Forum tréningje, *A csodák tanítása*, jobb agyféltekés rajz workshop, cölibátus, régi Corvette vásárlása és hobbiszintű felújítása, valamint megpróbálni két hónapig egyhuzamban minden éjszaka más lánnyal lefeküdni (összesen harminchatot sikerült megszereznem a hatvanegyből, na meg a klamídiát, amiről a barátaimnak is meséltem, úgy téve, mintha szégyenkeznék miatta, de titokban azt vártam, hogy a legtöbbjüket lenyűgözze a dolog – ami a rovásomra tett viccelődő megjegyzések leple alatt, azt hiszem, sikerült is –, mégis ettől a két hónaptól javarészt csak üresnek és szexuális ragadozónak éreztem magam, plusz irtó keveset aludtam és egy roncs voltam a munkában – a kokainnal is ekkoriban próbálkoztam). Egyébként tudom, hogy ez a rész unalmas és jó eséllyel téged is unat, de jóval érdekesebb lesz, amikor elérek ahhoz a részhez, ahol megölöm magam, és felfedezem, mi történik rögtön azután, hogy valaki meghal. Ami a listát illeti, a pszichoanalízis nagyjából az utolsó dolog volt, amit kipróbáltam.

A pszichoanalitikus, akihez jártam, okés volt, egy nagy, szelíd, idősebb fickó, hatalmas vörös bajusszal, amolyan kellemesen közvetlen alak. Nem vagyok benne biztos, hogy jól emlékszem rá, abból az időből, amikor még élt. Elég jó hallgatóság volt, érdeklődőnek és együttérzőnek tűnt, jóllehet kissé távolságtartó módon. Először azt gyanítottam, hogy nem kedvel, vagy hogy nyugtalan a jelenlétben. Nem hinném, hogy olyan páciensekhez szokott volna, akik már eleve tudatában voltak a valódi problémáiknak. Előszeretettel nyomatta a tablettákat is. Vonakodtam az antidepresszánsok használatától, egyszerűen nem tudtam elképzelni, hogy azért szedjek gyógyszert, hogy kevésbé legyek szélhámós. Még ha működne is, honnan tudhatnám, hogy én vagyok, vagy a tablettá? – tettem fel

a kérdést. Ekkorra már jól tudtam, hogy csaló vagyok. Tudtam, mi a gond velem. Csakhogy nem tudtam leállni. Emlékszem, talán az első húsz alkalommal, amikor terápiára jártam, úgy tettem, mintha teljesen nyílt és őszinte lennék, de valójában úgyszólván párbajoztam vele, az orránál fogva vezettem, hogy megmutassam, én nem holmi idetévedt páciens vagyok, mint a többi, akiknek fogalmuk sincs, mi a baj velük, vagy akik egyáltalán nincsenek képben önmagukkal. Végeredményben azt próbáltam megmutatni neki, hogy én legalább annyira okos vagyok, mint ő, és hogy nem sok mindenre fog rájönni velem kapcsolatban, amire én magam már ne jöttem volna rá, vagy amit ne látnék. És mégis, segítségre volt szükségem, és azért is voltam ott, hogy megkapjam. Az analízis ötödik vagy hatodik hónapjáig még csak el sem mondtam neki, mennyire boldogtalan voltam, mert nem akartam egy újabb nyafogós, öntelt úgazdag csávónak tűnni, bár úgy hiszem, ekkor már valahol tudatában voltam annak, hogy mélyen legbelül tényleg az vagyok.

Már az elején az tetszett a leginkább a terapeutában, hogy a rendelője kész káosz volt. Mindenhol könyvek meg papírok heverték, és legtöbbször úgy kellett lepakolnia a székről, hogy le tudjak ülni. Kanapé nem volt, egyszerű székben ültem, ő pedig szemben velem az öreg és ütött-kopott forgószékében, amelynek támlájához egy ilyen nagy, golyókból felfűzött, téglalap alakú vagy köpenyszerű üléshez volt rögzítve, olyasmi, amit a taxisok szoktak az üléseikre tenni. Ez is olyan dolog volt, amit szimpatikusnak találtam, az íróasztali székét és a tényt, hogy túl kicsi volt számára (elég nagydarab volt), így aztán szinte görnyedten kellett ülnie, és a talpa a padlóhoz simult, vagy azt, amikor a kezét néha a tarkójára tette és egészen hátradőlt annyira, hogy amint visszahajolt, a szék támlája borzalmasan nyikorogni kezdett. Mindig van valami lekezelő vagy kissé leereszkedő magatartás abban, amikor valaki keresztbe tett lábbal beszél hozzád, és a széke ezt nem engedte meg neki – ha egyszer is keresztbe tette volna a lábát, a térde az álla magasságában lett volna. És mégsem fogta magát, hogy egy nagyobb vagy szebb széket vegyen az íróasztalához, és arra sem vette a fáradságot, hogy megolajozza az illesztés rugóit, hogy a háttámla ne nyikorogjon olyan hangosan, amiről tudom, hogy a falra másznék, ha az én széke lenne, és az egész napot abban kellene töltenem. Mindezt szinte azonnal észrevettem. A kis szobát áthatotta a pipadohány egyébként kellemes szaga, azonkívül Dr. Gustafson soha nem jegyzetelt vagy válaszolt mindenre kérdéssel, vagy reagált ezekhez hasonló tipikus pszichoanalista dolgokkal, amitől az egész terápia, ha segít rajtam, ha nem, elviselhetetlen lett volna. Ez az összhatás egy szerethető, szertelen, laza fickó benyomását keltette, és a dolgok ott nála valóban jobbra fordultak, miután rájöttem, hogy valószínűleg semmit sem tesz majd annak érdekében, hogy felhagyjak a vele való párbajozgatással, azzal, hogy a kérdéseit előre megjósolom, csak hogy felvágjak a kész válaszokkal – azt a hatvanöt dollárt így is, úgy is megkapja –, majd végül bevallom, hogy elidegenedettnek és szélhámosnak érzem magam (nyilván a belvárosi műszót kellett használnom, de ettől ez még igaz), hogy teljesen boldogtalan vagyok, s hogy kezdem belátni, ez már életem végéig így is marad. Elmondtam neki, hogy ezért a szélhámosságért én senkit sem hibáztatok. Örökre fogadtak, de még csecsemőként, és a nevelőszüleim jobbak és rendesebbek voltak, mint a legtöbb biológiai szülő, akit ismertem, és soha

nem kiabáltak velem, nem bántalmaztak, nem erőltették, hogy elérjem a baseball áhított 400-as ütésátlagát, vagy hasonló, és még egy második jelzőloghitelt is felvettek, hogy elit egyetemre küldhessenek, holott ösztöndíjjal bekerülhettem volna a Wisconsin-Eau Claire-be stb. Soha senki nem ártott nekem, minden problémámnak én magam voltam az oka. Szélhámos voltam, és saját hibámból voltam magányos (rögtön hegyezni kezdte a fülét a *hiba* szó hallatán, ami elég súlyos fogalom), mert annyira hamis és egoista voltam, hogy mindent annak fényében éltem meg, hogy az miként befolyásolja az emberek rólam alkotott képét, és hogy mit kell tennem ahhoz, hogy olyan benyomást keltsek bennük, amilyet szeretnék. Elmondtam, hogy tudom, mi a probléma velem, csak azt nem, hogyan oldhatnám meg. Azt is bevallottam Dr. Gustafsonnak, hogy kezdetben igyekeztem túljárni az eszén, s mindent megtettem, hogy okosnak és tudatosnak lásson, és azt is, hogy már korán rájöttem, hogy ez az egész arcszkodás és játszadozás csak pénz- és időpocsékolás volt, de nem tudtam visszafogni, az egész magától történt. Minderre ő csak elmosolyodott, ekkor láttam először mosolyogni. Nem azt mondom, hogy savanyú lett volna, hogy ne lett volna humorérzéke, nagy vörös és barátságos képe volt, kellően rokonszenves, mégis ez volt az első alkalom, hogy társas emberi lény módjára mosolygott. És mindeközben már láttam, hogy minek tettem ki magam – és persze már mondta is. „Ha jól értelek, – kezdte – arról beszélsz, hogy voltaképpen egy számító, manipulatív ember vagy, aki mindig azt mondja másoknak, amitől azt reméli, hogy majd elismerik, és úgy hiszed, hogy ezáltal az általad kívánt benyomást alakíthatod ki másokban.” Én erre azt válaszoltam, hogy ez talán kissé leegyszerűsítő megfogalmazás, de alapvetően pontos, mire ő azzal folytatta, hogy úgy látja, mindezzel azt akarom mondani, hogy azt érzem, ennek a hamis létmódnak a foglya vagyok, és képtelen vagyok teljesen nyitott lenni és az igazat mondani, attól függetlenül, hogy ettől jónak tűnök mások szemében vagy sem. Kissé lemondóan helyesltem, és azt válaszoltam, hogy úgy tűnik, mintha az agyamnak ez a hamis és számító része mindig is működésben lett volna, mintha folyamatosan sakkoznom kellene mindenkivel, és azon agyalnom, hova is kellene lépnem ahhoz, hogy olyan helyzetbe tereljem őket, amilyenbe szeretném. Erre megkérdezte, hogy sakkoztam-e valaha, mire azt mondtam, hogy még általánosban, de aztán felhagytam vele, mert nem voltam annyira jó, amennyire szerettem volna, és milyen frusztráló az, ha csak annyira lehetsz jó, hogy felfogd, hogy mennyire is kellene jónak lenned ahhoz, hogy igazán jó legyél, de képtelen vagy ezt elérni, stb. Igyekeztem az előadásomat túlzásba vinni abban a hiszemben, hogy elterelhetem a figyelmét a nagy felismerésről és kérdésről, amit, mint erre rájöttem, magamnak készíttettem elő. De ez nem sikerült. Hátradőlt a nyikorgó székében és a hatás kedvéért szünetet tartott, mintha keményen gondolkodna – azt hitte, most majd joggal érezheti úgy, hogy ma tényleg megdolgozott azért a 65 dollárért. Akaratlanul a bajszát kezdte simogatni, ez mindig a hatászünet része volt. Kellően biztos voltam benne, hogy valami olyasmit fogok hallani, hogy „Akkor hát hogyan voltál képes arra, amit épp az imént csináltál?“, vagyis, más szóval, ha tényleg szélhámos volnék, akkor hogyan voltam képes őszintén beszélni a szélhámososságról, vagyis azt gondolhatta, hogy valamiféle logikai ellentmondásba vagy paradoxonba keveredtem. Én pedig belementem a játékba, és alighanem

kissé hülyének tettettem magam, mert azt akartam, hogy folytassa és mondja ki, amire gondol, részben azért, mert még mindig abban reménykedtem, hogy majd valami olyan elmés vagy mélyreható dolgot fog mondani, amire még nem számítottam. Másfelől meg azért, mert kedveltem és mert szimpatikus volt, hogy úgy tűnt, őszintén örül és lelkes, hogy segíthet, közben meg igyekezett profi módjára visszafogni arckifejezését, hogy egyszerű elégedettségnek tűnjön a lelkesedése, az esetem iránti egyszerű szakmai érdeklődésnek, vagy ilyesmi. Nehéz volt nem kedvelni, volt benne valami, amit nagylelkűségnek nevezünk. Ami a rendelőjének dekorációját illeti, a széke mögötti falon két keretes kép lógott, az egyik ez a Wyeth-festmény volt a búzamezővel és a tanya felé kúszó kislánnyal, a másik meg egy Cézanne-csendélet, az asztalon egy tál, benne két almával. (Hogy őszinte legyek, csak azért tudtam, hogy Cézanne, mert egy Art Institute-os poszter volt egy Cézanne-kiállításról szóló felirattal a festmény alatt, ami egy csendélet, s amiben volt valami furán nyugtalanító, mert valami nem stimmel a perspektívával vagy a stílusával, amitől az asztal hajlottnak, az almák pedig már-már szögletesnek tűntek.) A nyomatok nyilvánvalóan azért voltak ott, hogy a terapeuta pácienseinek legyen hova nézniük, mivel a legtöbben szeretnek nézelődni, miközben beszélnek, vagy bámulni a falon lévő dolgokat. Számomra egyébként nem különösebben okozott gondot egyenesen órá nézni, amíg ott tartózkodtam. Volt tehetsége ahhoz, hogy az embert megnyugtassa, ez kétségtelen. Affelől viszont nem voltak illúzióim, hogy ez azt is jelentené, elég tűzerővel és éleslátással bír ahhoz, hogy rajtam is segíteni tudjon.

Van egy alapvető logikai paradoxon, amit én „szélhámós-paradoxon”-nak neveztem el, s amit többé-kevésbé magamtól fedeztem fel, mikor még a főiskolán matematikai logikára jártam. Emlékszem, ez egy nagy egyetemi előadás volt, hetente kétszer egy előadóteremben, a professzor a pódiumon, péntekenként pedig egy kisebb szeminárium, amit egy tanársegéd vezetett, akinek látszólag az egész élete a matematikai logikából állt. (Ráadásul ahhoz, hogy jeles legyél, csak annyit kellett tenned, hogy leülj a megadott tankönyv elé, amit a prof szerkesztett, és bemagold a különféle érvelési módokat, normálformákat és az elsőrendű logikai kvantifikáció axiómáit, tehát a tantárgy maga épp olyan tiszta és mechanikus volt, mint maga a logika, vagyis ha elég időt és energiát fektettél bele, a másik végén kiugrott az ötös. Csak a félév végén jutottunk el az olyan paradoxonokhoz, mint a Berry- és a Russel-paradoxon, és a nemteljességi tétel, de ezek nem kerültek elő a vizsgán.) A szélhámós-paradoxon tehát az, hogy minél több időt és energiát fektetsz abba, hogy mások számára megnyerőnek vagy lenyűgözőnek tűnj, belül annál kevésbé érzed magad annak – egy csaló vagy. És minél inkább csalónak érzed magad, annál keményebben igyekszel lenyűgöző vagy szerethető képet adni magadról, hogy mások rá ne jöjjenek, milyen üres és hamis ember vagy. Logikusan azt gondolnánk, hogy amint egy feltételezhetően intelligens tizenkilenc éves ráeszmél erre a paradoxonra, felhagy a szélhámossággal és megelégszik azzal, hogy önmaga legyen (bármit jelentsen is ez), mert ráébred arra, hogy ez a szemfényvesztés egy végtelen ördögi kör, amely végső soron félelemhez, magányhoz és meghasonuláshoz stb. vezet. De itt jött egy másik, magasabb rendű paradoxon, amelynek még csak formája vagy neve sem volt – nem tudtam mit kezdeni vele. Tizenkilenc évesen az első paradoxon felfedezése egy

csapásra rádöbentett arra, mennyire üres, képmutató ember vagyok, legalábbis attól a ponttól kezdve, hogy én négyévesen hazudtam a nevelőapámnak, amikor megkérdezte, hogy én törtem-e el a tálat, abban a pillanatban rájöttem, hogy ha azt válaszolom neki, hogy én tettem, de mindezt ügyetlenül és valószínűtlen módon „vallom be”, akkor úgysem hinne nekem, ellenkezőleg, azt hinné, hogy a testvérem volt az, Fern, a szüleim vér szerinti lánya, hogy valójában ő törte el az antik Moser-üvegálat, amit a nevelőanyám a vér szerinti nagyanyjától örökölt, és amiért teljesen odavolt, ráadásul az egész úgy jönne le, hogy én vagyok a jó-akaró, rendes mostohatestvér, akit annyira aggaszt, hogy Fern (akit tényleg szerettem) bajba kerülhet, hogy készakarva füllent és magára vállalja a büntetést. Nem tudom ezt jól elmagyarázni. Először is, csak négyéves voltam, és a felismerés nem szavakkal érkezett, ahogy azt az imént előadtam, hanem sokkal inkább érzésekben és asszociációkban, a nevelőszüleim különféle arckifejezései villantak fel a képzeletemben. De pont így, egy szempillantás alatt történt, négyévesen, amikor rájöttem arra, hogyan kelthetek egy bizonyos látszatot azzal, hogy tudom, milyen hatást fog kiváltani a nevelőapámban az, ha valószínűtlenül „bevallom”, hogy megütöttem Fern karját és elloptam a hulahoppkarikáját, majd leszaladtam vele a földszintig, és elkezdtem hulahoppozni az ebédlőben, pont a tálalószekrény mellett, amelyen a nevelőanyám az összes antik porfogóját, üvegből készült dísztárgyát és szobrocskáját tartotta, miközben Fern, aki a tálikó és a többi régiség miatti aggodalmában, a karjáról és a karikáról teljesen megfélekezve utánam szaladt kiáltozva és emlékeztetni próbált, milyen fontos is az a szabály, hogy az étkezőben tilos a játék... Vagyis azáltal, hogy ilyen szándékosan hiteltelen módon hazudtam, valójában bármit elérhettem, amire az egyszerű hazugsággal is képes lettem volna, ráadásul eminensnek és önfeláldozónak tűnhettem, és még a nevelőszüleim is büszkék lehettek, mert mindig örültek annak, ha valamelyik gyerekük valami olyasmit tett, ami jellemre vall, s mert ez egy rájuk nézve előnyös dolog, amitől úgy érezhették, hogy ők formálják a gyerekük jellemét. Mindezt ilyen hosszasan, kapkodva és esetlenül foglalom össze, mert megpróbálom úgy átadni, ahogy emlékszem rá, miként tört rám hirtelen a felismerés, amint felnéztem a nevelőapám nagy, kedves arcára, aki a Moser-tál két nagyobb darabkájával a kezében próbált dühösebbnek látszani, mint amilyen valójában volt. (Mindig is úgy tartotta, hogy az értékesebbjét egy biztonságosabb helyen kellene tárolni, míg a nevelőanyám álláspontja az volt, hogy mi értelme a szép dolgoknak, ha nem olyan helyre tesszük, ahol díszelgethetnek.) Hogy miként jelenhetek meg egy bizonyos módon, s hogy miként érhetem el, hogy egy adott dologra gondoljon – egy szempillantás alatt állt össze bennem. És ne feledjük, még csak négyéves voltam. Még csak azt sem mondhatom, hogy rosszul éreztem volna magam, amikor erre ráéreztem – igazság szerint remekül éreztem magam. Okosnak és nagyszerűnek éreztem magam. Kicsit azt éreztem, mint amikor a kirakóst bámulod, és ott van a kezében az egyik darabka, és nem jössz rá, hogy a kirakós melyik részéhez tartozik, vagy hogy hova illeszkedik, és az üres helyeket pásztázod, és egyszer csak a semmiből, minden logikusnak tűnő magyarázat vagy előzmény nélkül ráérsz, hogy ha a darabkát abba a bizonyos irányba fordítod, akkor illeszkedni fog, és így is lesz, és ezt a legjobban talán úgy lehetne megfogalmazni, hogy ebben a röpké pillanatban

hirtelen azt érzed, hogy miként a kirakós darabja, úgy te is valami sokkalta nagyobb és egyben sokkalta teljesebb egész része vagy. Az egyetlen dolog, amivel nem számoltam, az Fern reakciója volt, amikor a nevelőszüleim kérdőre vonták és megbüntették az üvegtál miatt, majd mikor továbbra is tagadta, hogy ő játszott volna az ebédlőben, még jobban megbüntették, mert az álláspontjuk szerint inkább dühöse és csalódottak a hazugságért, mintsem a tál miatt, ami szerintük egyébként is csak egy materiális dolog, és végső soron jelentéktelen a világ dolgainak nagyobb rendszeréhez képest. (A nevelőszüleim így beszéltek, ők magasabb elveket és értékeket képviseltek, humanisták voltak. A központi eszményük a család minden kötelékére kiterjedő és teljes őszinteség volt, és szülői nézetük szerint a hazugság volt a legrosszabb, a legkiábrándítóbb véttség, amit elkövethettél. Egyébként is hajlamosak voltak Fern-t valamivel szigorúbban fegyelmezni, mint engem, de ez is az értékrendjükhöz tartozott. Gondjuk volt rá, hogy igazságosak legyenek, és hogy úgy érezhessem, éppúgy az ő gyerekük vagyok, mint Fern, hogy maximálisan biztonságban és szeretetben érezhessem magam, és így előfordult, hogy a méltányosság terén a fenyítéssel kissé túllóttek a célon.) Így aztán Fern-t hazugnak hitték, holott nem volt az, és őt ez jobban bánthatta, mint a tényleges büntetés. Ekkor még csak ötéves volt. Szörnyű érzés, ha szélhámosnak tartanak, vagy ha azt hiszed, mások azt gondolják, hogy csaló vagy hazug vagy. Valószínűleg az egyik legrosszabb érzés a világon. Még ha nem is volt erről közvetlen tapasztalatom, biztos vagyok benne, hogy kétszeresen is szörnyű, amikor tényleg az igazat mondod és mégsem hisznek neked. Nem hinném, hogy Fern valaha is rendesen túltette volna magát ezen az eseten, bár erről mi ketten soha nem beszéltünk, eltekintve attól a rejtélyes megjegyzéstől, amit még gimi alatt, egyszer vitatkozás közben félvállról odavetett, miközben kiviharzott a házból. Ő ilyen klasszikusan problémás kamasz volt – cigi, smink, közepes jegyek, idősebb fiúk stb. –, míg én voltam a család kis kedvence, kitűnő átlaggal, a válogatott csapatban stb. Úgy is mondhatjuk, hogy a felszínen Fernhez képest sokkal jobbnak tűntem és jobban teljesítettem, noha végül összehasonlítva magát, elment főiskolára, és ma már jól megy a sora. Amúgy az egyik legviccesebb ember a világon, meglehetősen szellemes és kifinomult humora van – nagyon bírom. A lényeg, hogy itt kezdődött ez a szélhámosság dolog, de nem mintha a széttört üvegtál lenne az oka vagy az alapja a szélhámosságomnak, vagy mintha ez az eset valami feldolgozatlan gyermekkori trauma lett volna, ami miatt terápiára kellett járnom. Ez a hamis énem mindig is megvolt, ugyanúgy, ahogy a kirakós darabja is tárgyilagos értelemben fontos része a játéknak, még mielőtt tudnád, hova is illeszkedik. Egy ideig foglalkoztatott, talán az egyik vagy másik vér szerinti szülőm is szélhámos lehetett, vagy ezt a hamis gént hordozhatta, amit átörököltem, vagy valami hasonló, de ez sem vezetett sehova, hisz nem tudhattam. Még ha ki is derült volna, min változtat? Ettől még ugyanúgy szélhámos leszek, és ugyanúgy az én boldogtalanságom marad, amit meg kell oldanom.

Még egyszer mondom, tisztában vagyok azzal, hogy kissé körülményesen fogalmazok, de a lényeg, hogy mindez és még sok minden más egy pillanat alatt villant át az agyamon, abban a kis hatásszünetben, amit Dr. Gustafson engedett magának, mielőtt előadta volna a *reductio ad absurdum* típusú érvelését arról, hogy nem lehetek teljesen szélhámos, ha itt és most képes voltam ezt bevallani

neki. Tudom, hogy te magad is éppen olyan jól tudod, milyen gyorsan szállnak a gondolatok és az asszociációk az ember fejében. Lehet, hogy éppen egy kreatív megbeszélés közepén ülsz a munkában, vagy ilyesmi, és abban a kis néma csendben, miközben a többiek átfutják a jegyzeteiket vagy a következő beszámolóra várnak, olyannyira sok dolog zúdul át a fejedben, hogy a teljes megbeszélés idejénél is jóval tovább tartana, ha csak annak a pár másodpercnyi csendnek gondolatáradatát megpróbálnád szavakba önteni. Ez egy újabb paradoxon, hogy az ember életében a legfontosabb érzések és gondolatok közül jó néhány olyan gyorsan villan át az agyán, hogy ez a *gyors* még csak nem is jó szó rá, és hogy ezek látszólag teljesen különböznek vagy kívül állnak a szokványos időrenden, ami szerint élünk, és alig van bármi közülük a szavak egymásutánjából álló folytonos nyelvhez, amit egymás között használunk, hogy könnyen lehet, egy egész életre lenne szükség ahhoz, hogy e pillanatnyi gondolatáradat és kapcsolatrendszer felvillanásának csak egyetlen töredékét is kimondhassuk, stb. – és úgy tűnik, hogy ennek ellenére mégis a nyelvre hagyatkozunk valamennyien (nyilván mondanom sem kell, hogy mindenki a sajátjára), ezzel próbáljuk kölcsönösen megérteni egymást, közben legbelül meg mindenki tudja, hogy az egész egy színjáték, hogy az emberek csak megjátsszák magukat. Ami odabent zajlik, az túl gyors, túl hatalmas és túlságosan összefüggő ahhoz, hogy a szavainkkal többre mehetnénk annál, mint hogy esetenként egy parányi kis részének a körvonalát megrajzoljuk. Egyébként ezeknek a gondolatoknak, emlékeknek, érzelmeknek, felismeréseknek és így tovább a belső agy-sebessége vagy mi, még ennél is gyorsabb akkor, abban a pillanatban, amikor meghalsz – nagyságrendekkel gyorsabb, elképzelhetetlenül gyors –, vagyis abban a tünékeny kis nanoszekundumban, ami a halál és aközött telik el, ami azután jön, vagyis nem áll olyan messze a valóságtól az a közhely, hogy a halál pillanatában az egész életünk leperog a szemünk előtt – bár ez az *egész életünk* itt valójában nem egy szekvenciális dolog, ahol megszületsz és aztán a bölcsőben fekszel, majd meglesz az első hazafutás stb., végtére is kiderül, az emberek többnyire ezt értik „az egész életem”-en, vagyis pillanatok különálló, kronologikus sorozatát, amit össze-sítenek és az életüknek neveznek. Ez viszont nem ilyen. A legjobban úgy tudnám összefoglalni, hogy minden egyszerre történik, de ez az *egyszerre* nem véges tartamú pillanat, amire az életünk során időként gondolunk, ráadásul, mint kiderült, amit „az életem”-en értünk, még csak meg sem közelíti azt, amire „az életem” kimondásakor valójában gondolunk. A szavak és a kronologikus idő miatt értjük félre mindazt, ami a legelemibb szinten történik. És ugyanakkor a nyelv áll egyedül rendelkezésünkre, hogy megpróbáljuk megérteni, s hogy mássokkal együtt valami nagyot, valami értelmeset és igazat alkossunk, ami megint csak paradoxon. Dr. Gustafson – akivel később újra találkoztam, és megtudtam, hogy szinte semmi köze nem volt ahhoz a nagydarab, komplexusos pasashoz, aki a River Forest-i irodájában a széke üléshezátának dőlve ült, s hogy már akkoriban vastagbélrákja volt, amiről mit sem tudott, csak annyit, hogy a fürdőszobában egy ideje nem érezte jól magát odalent, s hogy ha ez így folytatódik, akkor időpontot fog kér a belgyógyászához – Dr. Gustafson később azt mondta, hogy ez az *egész életem leperog a szemem előtt* jelenség, amit a véghez kötünk, inkább olyan, mintha egy fehér hullámtörés lennél az óceán felszínén, és csak abban a

pillanatban tudatosulna benned, hogy óceán van körülötted, amint elkezdesz visszahullani a víztömeg felé, és belesimulsz a felszínébe. Amikor fent vagy az óceán fölött, úgy beszélsz és cselekszel, mintha tudnád, hogy csak egy hab vagy az óceánon, de legbelül mégsem tudod igazán, hogy tényleg létezik az óceán. Mert ez jóformán lehetetlen. Vagy mint a falevél, amely nem hisz a fában, amelynek ő is a része, stb. Többféleképpen is ki lehet fejezni.

És mindez idő alatt már biztosan észrevetted, hogy mi itt a központi, átfogó paradoxon, hogy te mindezt, amiről beszélek, miszerint a szavak nem igazán működnek, s hogy az idő nem egyenesen halad, te mindezt szavak formájában érzed, s ahhoz, hogy megértsd, a szavakat időrendben kell befogadnod, először az elsőt, majd a rákövetkezőket, vagyis ha azt mondom, hogy a szavaknak és a szekvenciális időnek ahhoz, amiről én beszélek, valójában semmi köze sincs, akkor bizonyára azon tűnődsz, hogy miért ülünk itt ebben az autóban, hogy mi haszna a szavaknak, és hogy miért töltjük ezzel a drága idődet, egyszerűen nem mondok-e ellent magamnak már a kezdetektől fogva? Arról nem is beszélve, hogy talán lófaszt sem tudok arról, mi történik a halál pillanatában – már ha tényleg megöltem magam, de akkor meg hogy hallanád mindezt? Egyszerűen szélhámos vagyok. De nincs ezzel semmi baj, nem igazán számít, hogy mit gondolsz. Mármint számodra biztosan számít, legalábbis úgy hiszed – de nem ezt értem azon, hogy *nem számít*. Azért mondom, hogy nem számít, hogy mit gondolsz rólam, mert a látszat ellenére mindez még csak nem is rólam szól. Én csak arra törekszem, hogy egyetlen apró kis részletét felvázoljam annak, milyen is volt, mielőtt meghaltam, és hogy szerintem mi vezetett el ide, hogy legalább némi fogalmad legyen arról, hogy miért az lett a vége annak, ami ezután történt, és hogy miért volt akkora hatással arra, akiről mindez valójában szól. Vagyis ez még csak egy amolyan bevezető-féle vagy összefoglaló volt, azzal a szándékkal, hogy rövid és vázlatos legyen... és lám, még csak ehhez is mennyi időre és nyelvre van szükség, hogy kimondjuk. Érdekes belegondolni, mennyire esetlennek és fáradságosnak hat még a legapróbb dolgok kimondása is. Mit mondasz, mennyi idő telt el ez idáig?

Dr. Gustafson egyébként meglehetősen rossz pókerjátékos vagy csaló lett volna, mert valahányszor úgy érezte, az analízis egy nagy pillanatához érkezünk, látványosan hátradőlt a székében, ami hangosan nyikorgni kezdett, ahogy a háttámla megfeszült, és a lábát a sarkára helyezte, amitől meg látni lehetett a cipőjének a talpát, és mégis sikerült ezt a testhelyzetet úgy előadnia, mintha ez az ő teste számára kényelmes és megszokott lenne, mint ami jólesik a gondolkodás közben. Az egész jelenet egyszerre volt megjátszott és valahogy mégis szerethető. Fernnek egyébként vörösés haja és zöld, kissé aszimmetrikus szemei vannak – az a fajta zöld, aminek az eléréséhez az emberek általában kontanktlencsét vesznek –, amitől olyan boszorkányosan vonzó. Szerintem valóban az is, mellesleg. Nagyon kiegyensúlyozott, szellemes, önálló személyiséggé nőtte ki magát, csak a magánynak az a lehelletnyi illata lengi be talán, ami az egyedülálló harmincas nők körül érezhető. Persze mindannyian egyedül vagyunk, ez tény. Mindenki tudja, ez szinte közhelyszámba megy. Ez hát az én lényegi hamisságom egy újabb rétege, hogy úgy teszek, mintha az én magányom különleges volna, mintha egyedül az én hibám lenne, hogy belül valahogyan különösen üres és

hamis vagyok. Nincs ebben semmi különleges, mindenki ott van. De még mennyire. Halott vagy sem, Dr. Gustafson többet tudott erről, mint én, s éppen ezért úgy tűnt, hogy hiteles szaktekintéllyel és örömmel beszélt (bár kissé fölényesen, ahhoz képest hogy ez mennyire magától értetődő), amikor azt mondta, „Ha alkatodból adódóan hamis és manipulatív vagy, Neal, képtelen arra, hogy önmagadat add” (a Neal a keresztnemem, ez szerepelt az anyakönyvben, amikor örökbe fogadtak), „hogyan lehet, hogy az imént mégis képes voltál abba hagyni a szócsatát és a taktikázást, és őszintén tudtál beszélni” (merthogy időben csak ennyi telt el az akkor és a most között, s ami a pillanat tört része alatt lejajlott a fejemben, ahhoz ennyi beszédre volt szükség) „arról, hogy ki is vagy valójában?” Vagyis mint kiderült, igazam volt abban, hogyan hangzik majd a nagy logikai következtetése. És egy darabig még megjátszottam magam, hogy ne vegyem el a kedvét a dologtól, belül viszont sivárnak éreztem magam, mert most már tudtam, hogy ő is épp olyan hiszékeny és könnyen megvezethető, mint bárki más, és még csak meg sem közelíti azt a szakértelmet, amire szükségem lenne, ami reményt adhatna, amivel megszabadulhatnék a boldogtalanság és a hamiság fogságából, amit magamnak építettem. Mert az igazság valójában az, hogy annak beismerése, hogy szélhámós vagyok, és hogy az elmúlt hetek közös szócsatája más sem volt, mint időpocsékolás, csak hogy kivételesnek és éles eszűnek lásson, már önmagában is meglehetősen manipulatív. Elég egyértelmű volt, hogy Dr. Gustafson nem lehetett annyira korlátolt vagy felületes az emberekkel kapcsolatban, ha képes volt túlélni a magánpraxisban, így észszerűnek tűnt feltételezni, hogy a figyelme kiterjedt arra a masszív intellektuális rongygrázásra, amit az analízis első heteiben elkövettem, és levonhatta a következtetéseit a szemlátomást elkeseredett szükségletemről, hogy egy bizonyos benyomást tegyek rá, és noha nem lehettem ebben egészen biztos, de legalábbis jó esély volt rá, hogy egy alapvetően üres, bizonytalan embernek ítélte meg, akinek az egész élete másból sem áll, mint hogy igyekszik lenyűgözni másokat, manipulálni a róla alkotott képüket, hogy kompenzálni tudjon a belső ürességéért. Nem mint ha ez egy szokatlanul ritka vagy kevésbé ismert személyiségtípus lenne. Így aztán az a tény, hogy úgy döntöttem, hogy elviekben „őszinte” leszek és nyíltan diagnosztizálom magam, valójában csak egy újabb lépés volt a hadjáratom során, hogy Dr. Gustafson biztosan megérthesse, hogy egyedülállóan éleselmjű és tudatos páciens vagyok, és hogy aligha tud bármit is észrevenni vagy azonosítani velem kapcsolatban, amiről már ne tudtam volna, s amit ne lettem volna képes a saját taktikai előnyömmre fordítani, a számomra éppen tetsző kép vagy benyomás megformálásával. Az ő állítólagos felfedezéséhez tehát – amelynek látszólagos, elsőrendű lényege az volt, hogy a szélhámosságom mégsem lehet olyan mélyreható és reménytelen, ahogy azt én állítottam, mivel az, hogy képes vagyok őszintén beszélni róla, ellentmond azon állításomnak, hogy képtelen volnék az őszinteségre – valójában az a nagyobb, kimondatlan értelem társult, hogy ő az én alapjellemből olyan dolgokat is felismert, amiket én magam nem tudtam észrevenni vagy helyesen értelmezni, és hogy ő ezáltal mégiscsak kihúzhat a bajból úgy, hogy rámutat a mindenre kiterjedő szélhámós mivoltomról alkotott felfogásom következtelenségeire. Az, hogy az ő felismerése, amelytől olyan kis szemérmesen elégedettnek és izgatottnak tűnt, nemcsak nyilvánvaló

és sekélyes volt, hanem helytelen is – ez pedig nyomasztóan hatott, mint ahogy mindig van valami lehangoló abban, ha valakiről kiderül, hogy könnyű befolyásolni. A szélhámosság-paradoxonnak az a velejárója, hogy mindenkit hülyére akarsz venni, és mégis, mindeközben végig azt reméled, hogy egyszer majd szembejön veled valaki, aki méltó ellenfeled vagy veled egyenrangú lehet, akit már nem verhetsz át. De ez volt az utolsó csepp a pohárban, említettem, hogy már csomó mindent kipróbáltam, ami mind hatástalannak bizonyult. Vagyis a *nyomasztó* voltaképpen meglehetősen enyhe kifejezés. Ehhez társul a tény, hogy én ráadásul még fizettem is ennek a csávnak, hogy segítsen kijutnom ebből a csapdából, s erre kiderül, hogy nem rendelkezik az ehhez szükséges mentális tűzerővel. Ekkor azon gondolkodtam, hogy milyen kilátásokkal jár, ha időt és pénzt áldozok arra, hogy hetente kétszer River Forestbe autózom csak azért, hogy a gyanútlan terapeutámat az orránál fogva vezessem, elhitetve vele, hogy valójában nem is vagyok annyira szélhámós, mint amilyennek magamat gondoltam, s hogy a vele folytatott analízis fokozatosan segít ezt nekem belátni. Ami azt jelentené, hogy ő valószínűleg többet profitálna mindebből, mint én, s ez számomra csak a megszokott szélhámosság lenne.

Bármennyire fárasztó és vázlatos is mindez, legalább lesz némi fogalmad arról, azt hiszem, hogy milyen is volt az én fejemben lenni. Ha mást nem is, azt láthatod, mennyire kimerítő és szolipszisztikus ilyennek lenni. Én pedig egész életemben ilyen voltam, legalábbis négyéves koromtól kezdve, amennyire vissza tudok emlékezni. Mondanom sem kell, hogy ez igazán ostoba és egoista módja az életnek, nyilván, ezt te magad is láthatod. Éppen ezért a terapeuta felismerésének végső és leginkább kimondatlan értelme – nevezetesen, hogy nem is az, és nem is olyan vagyok, akinek és aminek hittem magamat –, amit hamisnak vélttem, valójában igaz volt, bár nem azon okból kifolyólag, ahogy azt Dr. Gustafson, miközben én játszottam a hülyét, hogy azt érezhesse, olyan ellentmondásra világít rá, amelyre nélküle nem derülne fény, a székében hátradőlve, a mutató és a hüvelykujjával a bajsát simogatva gondolta.

Egy másik módja annak, ahogy az ezt követő ülések során hülyének tettettem magam, az volt, hogy az optimista diagnózisa ellen tiltakoztam (szükségtelenül, hiszen ekkorra már mondhatni lemondtam Dr. Gustafsonról, és elkezdtem az öngyilkosság különféle változatain gondolkozni, amelyek nem okoznak fájdalmat, vagy eredményeznek olyan látványt, amely undort válthat ki, bárki is találjon rá), felsorolva a szélhámosságom különféle módzatait, amelyekkel még az őszinte és számításmentes feddhetetlenségre való törekvésemben is csalfának bizonyultam. Megkíméllek attól, hogy ezt a listát újra előadjam. Lényegében egészen a gyerekkoromig mentem vissza (amit a terapeuták mindig szeretnek), és az egészséget rázúdítottam. Részben azért, mert kíváncsi voltam, vajon mennyit bír elviselni. Például meséltem neki arról, mennyire imádtam a baseballt, a fű illatát és a távoli locsolók hangját, vagy az érzést, ahogy az öklömmel a kesztyűt püfölöm, újra meg újra, és azt kiáltom, „Hé, ütő-ütő!”, az alacsony és vörösen izzó napkorongot a meccs kezdetén, majd ahogy a kései játékok parázsló alkonyán az ívlámpák csilingelve felgyulladnak, és a frissen vasalt, gőzölgő Legion mezem illatát, vagy az érzést, ahogy a pályán csúszom, s ahogy a felvert por lassan leülepszik körülöttem, vagy a gumipapucsos szülőket rövidnadrágban a hűtőtás-

káikkal, amint az összecsukszó kertiszékeiket állítgatják, a kölyköket, akik a hátsó kerítésbe akasztják az ujjukat, vagy a félrement labdák után szaladnak. A bíró arcszészének és izzadságának szaga, az a kis seprű, amellyel lehajol és a bázistányért tisztogatja. De leginkább az az érzés, amikor úgy lépek a pályára, hogy tudom, bármi lehetséges, olyan érzés, mintha a nap egyenesen fent a mellkasomban ragyogna. Majd elmondtam, hogy talán már tizennégy éves koromban mindez szertefoszlott, és az átlagom miatti szorongásba csapott át, hogy bejuthatok-e újból az All Citybe, vagy hogy annyira aggódtam, hogy elcseszem, hogy már az egyenruhám sem szívesen vasaltam a meccsek előtt, mert túl sok időt adott a gondolkodásra az, ahogy ott állok idegesen, hogy aznap este jól kell teljesítenem, hogy már észre sem vettem a vasaló sercegő sóhajait vagy a gőzölés jellegzetes illatát, valahányszor bekapcsoltam. Hogy hogyan sikerült így gyakorlatilag mindenből a legjobb részt tönkretennem. Hogy néha úgy éreztem, mintha valójában álmodnék, és mindez nem is lenne igaz, és talán egy napon a semmiből, mintegy az ütés közben csak úgy felébrednék. Részben ez az elképzelés állt az olyan dolgok mögött, mint hogy csatlakozom a naperville-i karizmatikus gyülekezethez, a szélhámosság homályával szembeni spirituális ébredés reményében. „Az igazság szabaddá tesz” – mondja a Biblia. Ez volt az, amit Beverly-Elizabeth Slane a szentfazék korszakomnak szeretett nevezni. És úgy tűnt, a karizmatikus egyház valóban sokat segített a híveken és a gyűlibe járókon, akikkel találkoztam. Alázatosak, odaadók és jótékonyak lettek, fáradhatatlan önzetlenséggel, aktívan szolgáltak a gyülekezetben, időt és erőforrást nem kímélve adakoztak, hogy az imaházban új oltár épülhessen, óriási üvegkeresztel, melynek keresztgerendáját kivilágítják és levegőztetett vízzel töltik meg, és különféle díszhalak fognak úszkálni benne. (A hal a karizmatikusok számára jól ismert Krisztus-szimbólum. Egyébként a legtöbbünknek, akik a legodaadóbbak és legaktívabbak voltunk a gyülekezetben, autós matricánk is volt, amin egy hal körvonalát ábrázoló rajzon kívül sem felirat, sem egyéb nem volt látható – a hivatkozás hiánya számomra őszintének és stílusosnak hatott.) De a teljes igazság itt abban mutatkozik meg, hogy milyen gyorsan változtam át olyasvalakiből, aki azért volt ott, mert ébredni akart, és felhagyni a szélhámosságával, valaki olyanán, aki annyira igyekezett lenyűgözni a gyülekezetet az odaadásával és aktivitásával, hogy önként jelentkeztem a gyűjtésnél, és egész idő alatt egyetlen imaórát sem hagytam ki, és két különböző testületben is benne voltam, akik az új akváriumoltárra való adománygyűjtést koordinálták, és akik eldöntötték, pontosan milyen típusú eszközökre és halakra is lesz szükség a keresztgerendához. Meg gyakran voltam az első sorban ülők közül a legharsányabb a feleletekkor, és aki a legnagyobb lelkesedéssel lengette mindkét kezét a levegőben, hogy világos legyen, a Lélek belém költözött, és nyelveken beszéltem – mely többnyire az *l* és *r* hangokból állt –, kivéve persze, hogy ez valójában nem így volt, mert az igazság az, valójában csak úgy tettem, mintha nyelveken beszélnék, mert körülöttem a testvérek mind nyelveken szóltak és részesültek a Szellemben, és így a lázas elragadtatás hevében már-már magamat is rászedtem, hogy azt gondoljam, a Szellem tényleg áthatja a lényemet és nyelveken beszélek, holott valójában folyton csak azt üvöltöztem, „Sakrevalé nojti krivale nojti”, újra és újra. (Más szóval, annyira igyekeztem magamat újjászületettnek látni, hogy ténylegesen meggyőző-

tem magam, hogy ez a nyelveken való hablatyolás egy tényleges nyelv, s hogy az egyszerű nyelvünknel valahogy hitelesebben fejezi ki, milyen érzés is, amikor a Szentlélek egy teherautó erejével zúz át rajtam.) Mindez körülbelül négy hónapig tartott. Nem beszélve arról, ahogy hanyatt vágtam magam, valahányszor Steve pásztor végigment a sorok között és tenyerével az emberek homlokára vert, majd az enyémre, amitől én szándékosan estem hanyatt, nem őszintén, mint a mellettem lévőök, akikre a Lélek ténylegesen lecsapott (és akik közül az egyik valóban el is ájult, és szentelt sóval kellett feléleszteni.) Egyszer azonban, amikor egy csütörtök esti dicsőítő alkalmat követően a parkolóban sétáltam, hirtelen a tudatosság vagy józanság fénye vagy valami hasonló villant át rajtam, amitől egy csapásra megszűnt az önámításom, és rájöttem, hogy ez időszak alatt végig, még a gyülekezetben is szélhámos voltam, és csak azért tettem és mondtam mindent úgy, ahogy, mert a rendes testvérek közül mások is ezt tették, és én hitelesnek szerettem volna látszani. S ettől majdhogynem padlót fogtam, hogy hirtelen ilyen világosan átláttam az öncsalásomon. Ez az újonnan föltáruult igazság az volt, hogy az imaházban a frissen újjászületett ember szerepében még nagyobb csaló voltam, mint azelőtt, hogy a segédlelkész és Mrs. Halberstadt a missziós szolgálatuk részeként először becsöngettek hozzám és rábeszéltek, hogy adjak egy esélyt a dolognak. Mert ezelőtt a gyülekezetesdi előtt legalább nem áltattam magam – már tizenkilenc éves korom óta tudom, hogy szélhámos vagyok, de legalább képes voltam ezt bevallani és közvetlenül szembenézni vele ahelyett, hogy olyasminek hazudnám magam, ami nem vagyok.

Mindezt egy rendkívül hosszadalmas, a szélhámoságról szóló megjátszott vita keretén belül ismertettem Dr. Gustafsonnal, amelynek részleteit túl sok időbe telne elmondani, ezért csak a szembetűnő példákat mutatom be. Dr. G.-val mindez egy elnyújtott, több alkalmat felölelő adok-kapok vita volt arról, hogy most akkor teljesen csaló vagyok-e vagy sem, miközben egyre jobban undorodtam magamtól, amiért egyáltalán belementem a játékba. Az analízisnek ezen a pontján már jóformán eldöntöttem, hogy egy idióta, vagy legalábbis meglehetősen korlátozott rálátása van arra, mi történik valójában az emberekkel. (És akkor itt volt még ez a feltűnő bajusz-dolog, hogy állandóan babrált vele.) Lényegében csak azt látta, amit látni szeretett volna, így pontosan az a fajta ember volt, akivel gond nélkül elbánok, akiben olyan gondolatot ébreszthetek, olyan benyomást kelthetek, amelyet csak akarok. Beszéltem neki például arról az időszakról, amikor a futással próbálkoztam, mely során fáradhatatlanul növeltem a tempót és pumpáltam a karjaimmal, valahányszor csak elhajtott mellettem valaki, vagy felnézett egy udvarról, míg végül csontkinövéssem nem lett, és végül teljesen abba kellett hagynom az egészet. Legalább két vagy három ülést szántam arra, hogy elmeséltem a Downers Grove-i Közösségi Központ meditációs bevezető óráinak esetét, amelyre a Settlemen–Dorn vállalatától Melissa Betts vett rá, és amelyen pusztán akaraterőből mindig rávettem magam, hogy teljesen mozdulatlanul, keresztbe tett lábakkal és tökéletesen egyenes háttal maradjak, még akkor is, amikor a csoport összes többi tagja már feladta, és remegve, a fejét fogva dőlt vissza a matracára. Már az első órától kezdődően, annak ellenére, hogy az apró, barna bőrű oktató elmondta, először csak tíz perc mozdulatlanságra törekedjünk, mert a legtöbb nyugati elme nem képes pár percnél tovább a jelenre és

a mozdulatlanságra összpontosítani anélkül, hogy ne érezné magát annyira kellemetlenül meg nyugtalanul, hogy el tudja viselni ezt az állapotot, én mindvégig tökéletesen mozdulatlan maradtam, és mindig tovább koncentráltam a pránám alsó rekeszizommal történő légzésére, mint bármelyikük, néha akár harminc percig is, még úgy is, hogy a derekam és a térdeim lángoltak a fájdalomtól, és valami olyasmit éreztem, mintha rovarok ezrei másznának a karomon és lövellnének ki a fejből – és Gurpreet mester, bár arckifejezése kifürkészhetetlen maradt, mély és látszólag tiszteletteljes meghajlást mutatott, majd azt mondta, már-már úgy ültem, mintha a tudatos nyugalom élő szobra lennék, és hogy le van nyűgözve.

A probléma az volt, hogy otthon mindannyiunknak folytatnia kellett volna a meditáció gyakorlását, és amikor egyedül próbálkoztam vele, nem voltam képes pár percnél tovább mozdulatlan maradni meg a lélegzetemre figyelni, mert azt éreztem, legszívesebben letépném a bőrömet, és abba kellett hagynom. Csak akkor voltam képes a tudatos jelenlétre és rezzenéstelen ülésre, meg arra, hogy elviseljem azt a hihetetlenül nyughatalatlan és borzalmas érzést, amikor közösen csináltuk az órán – vagyis amikor volt kinek felvágnom vele. Meg az az igazság, hogy gyakran még az órán sem igazán arra koncentráltam, hogy a pránámat kövessem, hanem arra, hogy teljesen mozdulatlanul és a megfelelő pózban maradjak, hogy az arcomon békés elmélyültséget és meditatív kifejezést lehessen felfedezni, arra az esetre, ha bárki csalásra vetemedne és leskelődni kezdene, na meg persze azért, hogy biztosra menjek, hogy Gurpreet mester a továbbiakban is kivételesnek tart, és az órán ezután is „a szobor” néven emleget majd.

Végül, az utolsó néhány csoportalkalmon, mikor Gurpreet mester arra kért, csak addig ülünk mozdulatlanul, s legyünk koncentráltak, amíg nekünk kényelmes, majd közel egy órát várt, mígnem a meditációs idő végét jelezve, azzal az apró ezüst bizével rá nem ütött a kis csengőjére, csakis én meg egy saját meditációs kispaddal felszerelt, rendkívül vékony és sápadt lány voltunk képesek egy egész órán át mozdulatlanok meg fókuszáltak maradni, bár többször is olyannyira begörcsöltem meg ideges lettem, hogy úgy éreztem, mintha valami izzó kék tűz nyaldosná a gerincemet, meg láthatatlan izzó sugarakat lőne ki a fejem búbján, miközben színes fényfoltok villogtak vég nélkül a szemhéjam mögött, s azt hittem üvöltözve fogok felugrani és egyenest fejjel megyek az ablaknak. A tanfolyam végén, ahol a következő foglalkozásra is feliratkozhattunk, melynek „A gyakorlat elmélyítése” volt a címe, Gurpreet mester néhányunknak különféle díszoklevelet adott át, az enyémen a nevem és a dátum szerepelt, és fekete kalligráfiával az volt ráírva, MEDITÁCIÓS BAJNOK, A LEGCSODÁLATRAMÉLTÓBB NYUGATI TANÍTVÁNY, A SZOBOR. Csak miután elaludtam azon az éjszakán (végül egyfajta kompromisszumra jutottam, és azt mondtam magamnak, úgy gyakorlom a meditációs fegyelmet otthon, vízszintben, hogy lefekvéskor a légzésemre koncentrálok, míg el nem alszom, egészen elképesztő, mennyire segít az elalulásban), és álmot láttam egy szoborról a közparkban, akkor ébredtem rá, hogy Gurpreet mester minden jel szerint egész idő alatt átlátott rajtam, és hogy a bizonyítványt valójában gúnyos intésnek vagy tréfának szánta. Vagyis azt akarta tudomásomra hozni, hogy tudja, hogy szélhámos vagyok, s hogy még csak közel sem kerültem ahhoz, hogy ténylegesen lecsendesítsem az elmém fo-

lyamatos ármánykodását, hogy ne másoknak imponáljak, s hogy végre elérjem a mindfulness és a valódi belső énem tiszteletét. (Közben meg úgy nézett ki a dolog, erre viszont nem jött rá, hogy úgy tűnik, nekem nincs valódi belső énem, s hogy minél inkább igyekszem őszinte lenni, annál álságosabbnak és üresebbnek érzem magam belül, amiről meg senkivel sem beszéltem a Dr. Gustafson-féle analízis előtt.) Az álomban az Aurora-béli városi parkban voltam, a Pershing tank emlékműve közelében, az óratorony mellett, és egy óriási márvány- vagy gránitszobrot faragtam magamról, amihez egy jókora acélvésőt meg egy hatalmas kalapácsot használtam, olyat, amelyet ahhoz a játékhöz adnak a vidámparkban, amelyben azt a nagy hőmérő kinézetű cuccot kell megütni, hogy felmenjen a tetején lévő csengőig, és amikor a szobor végre kész lett, felállítottam egy nagy pódiumra vagy emelvényre, és minden időmet azzal töltöttem, hogy csiszoltam meg tisztogattam, meg távol tartottam a madarakat tőle, nehogy rászálljanak, s ott végezzék a dolgukat, meg fölszedtem a szemetet és gondoztam a fűvet a pódium körül. És az álomban az egész életem így illant el, a nap és a hold úgy járt az égen, oda és vissza, mint az ablaktörő, és soha nem ettem vagy ittam vagy zuhanyoztam (az álom az ébrenléti, kronologikus időhöz képest álombéli időben zajlik), vagyis nem másra, mint a szobor életfogytiglani őrzésére voltam ítélve. Nem állítom, hogy nehéz vagy szövevényes lett volna megfejtani. Ferntől, Gurpreet mestertől, a jógapados anorexiás lánytól és Ginger Manley-től kezdve a cég emberein át néhány médiaképviselőig, akiktől reklámidőt vásároltunk (akkoriban még mediavásárló voltam), mindenki elsétált, néhányan többször is – egy adott ponton Melissa Betts és az új vőlegénye még egy pokrócot is kiterített és amolyan kis pikniket rendezett a szobor árnyékában –, de egyikük sem nézett oda, vagy mondott bármit is. Nyilván egy újabb álom a szélhámosságról, mint az, amelyikben popsztár vagyok a színpadon, de igazából csak playbackről nyomom a nevelőszüleim egy régi Mamas and Papas-felvételére, ami valahol egy lejátszóról megy, s valaki, akinek az arcát nem látom tisztán, a lejátszó felé nyúl, mintha számot akarna váltani vagy kikapcsolni a lejátszót, és az egésztől feláll a szőr a hátamon. Az efféle álmok kétségtelenül a tudattalanom figyelmeztető jelzései voltak, hogy üres és csaló vagyok, és csak idő kérdése volt, mikor hull szét az egész színjáték. A nevelőanyám egy másik féltve őrzött régisége az az ezüst zsebóra volt, amit az anyai nagyapjától örökölt, s amelynek belsejébe a latin RESPICE FINEM felirat volt gravírozva. Csak miután meghalt, és a nevelőapámtól megtudtam, hogy az órát nekem szánta, csak akkor néztem utána, mit is jelent a kifejezés, amitől ugyanaz a kísérteties érzés kerített hatalmába, mint amit Gurpreet mester bizonyítványa váltott ki. A szoborról látott képsorok rémálomszerű minőségüket javarészt annak köszönheték, hogy a nap olyan sebesen száguldott az égen, és hogy az életem ott azon a téren ugyanígy elsuhant. Egyúttal mindez nyilván felvilágosítás is volt a tudattalanom részéről, hogy a meditációs tréner egész idő alatt átlátott rajtam, minekutána már túlságosan is kínosan éreztem magam ahhoz, hogy „A gyakorlat elmélyítése” tanfolyamra befizetett összeg visszatérítését kérjem, amire immár kizártnak éreztem, hogy elmenjek, holott még mindig arról fantáziáltam, hogy Gurpreet mester majd a mentorom vagy személyes gurum lesz, és mindenféle rejtélyes keleti technikát mozgósít, hogy megmutassa, hogyan érhetem el meditációval a valódi éneimet...

... Stb., stb. Megkíméllek a további példáktól, mondjuk megspórolom azt a számtalan esetet a lányokkal – nőügyek, ahogy mondani szokás –, szinte valamennyi kapcsolatomat ez a megjátszás jellemezte, vagy a hihetetlen mennyiségű csalást és számítást a karrierem során – nemcsak a fogyasztók manipulációjára gondolok, meg az ügyfelek meggyőzésére, hogy a mi ügynökségünk ötletei a legalkalmasabbak a fogyasztók befolyásolására, hanem az irodáink belpolitikájára is, például felméred, hogy a feletteseid mit is szeretnének hallani (elhitetni velük, hogy okosabbak nálad, és ezért vannak fölötted), és így épp csak annyira felelsz meg nekik, hogy ne szolgálalkú talpnyalónak nézzenek (hiszen szeretik azt hinni, hogy nem is vágnak az ilyen emberekre), hanem hogy önálló és eltökélt valakinek lássanak, aki azért időről időre meghajol a magasabb intelligenciájuk vagy kreativitásuk előtt, stb. Az egész ügynökség a csalárdság egyetlen nagy színjátéka, a manipulációé, ahol embereket szédítesz azzal, hogy te tudsz a legjobban rászedni másokat, egy virtuális tükörterem. Én meg jól értettem ehhez, ne felejtse el, sikeres voltam náluk.

Már csak az a rengeteg idő, amit Dr. Gustafson azzal töltött, hogy a bajszát tapogatta meg simítgatta, azt jelezte, hogy nincsen tudatában annak, mit is tesz, s hogy tudat alatt azzal nyugtatgatta magát, hogy még mindig a helyén van. Ami nem épp illő szokás, már a komplexusok szempontjából, elvégre az arcszörzet közismerten másodlagos nemi ismertetőjegy, vagyis ilyenkor tudattalanul affelől erősíti meg magát, hogy valami más is a helyén van, ha érted mire gondolok. Ezért sem lepott meg különösebben, amikor az analízis menetét a maszkulinitás kérdésköre felé akarta terelni, hogy hogyan értelmezem a saját maszkulinitásomat (más szóval a „férfiasságomat”). Ez magyarázatot adott mindenre, kezdve a falon lévő festményektől, a földön-kúszó-védtelesen-nőtől és a kételtorzult-here-alakú-dologtól egészen a kis afrikai vagy indián dob cuccokig és a nemiségükben (néhol) eltúlzott kis szobrocskákig az íróasztala melletti polcon, plusz a pipája, a szükségtelenül nagy jegygyűrű, de még az irodájának ez a megjátszott, kisiúsz rendetlensége is. Elég egyértelmű volt, hogy komoly szexuális jellegű bizonytalanság vette körül, és talán még homoszexuális természetű kétértelműség is, amit Dr. Gustafson tudattalanul próbált elrejtteni maga elől, megnyugtatni magát, és ehhez kézenfekvő volt a bizonytalanságát kivetíteni a pácienseire és elhitetni velük, hogy az amerikai kultúra sajátossága, hogy kíméletlen és elidegenítő módon mossa a férfiak agyát, már egészen kiskortól, mindenféle ártalmas elképzelésekkel és hiedelmekkel arról, hogy milyen is az úgynevezett „igazi férfi”, olyanokkal, mint a versenyképesség az egyetértés helyett, a mindenáron való győzelem, a mások akarat és intelligencia általi leuralása, az erőnlét, a valódi érzések elfojtása, az attól való függés, hogy mások igazi férfinak lássanak, hogy a visszajelzésük megerősítse férfiasságod, hogy az értékeidet egyedül a teljesítményedben méred, hogy a karriered vagy a bevételed megszálottja vagy, hogy azt érzed, mintha folyamatosan figyelnének és megítélnének, stb. Ez már később volt az analízisben, a végtelennek tűnő időszak után, mely abból állt, hogy minden egyes elmesélt történet után látványosan megdicsért, amiért képes voltam felfedni a szégyellnivalóként megélt szélhámosságomat, és elmondta, hogy ez a bizonyíték arra, hogy sokkal őszintébb tudok lenni annál,

mint amit (nyilván a férfiúi bizonytalanságaim vagy félelmeim miatt) el tudnék ismerni magamnak. Ráadásul az sem tűnt éppen véletlennek, hogy a rák, amit még ekkor is elhallgatott, pont a vastagbelében volt – azon a szégyellnivaló, piszkos és eldugott helyen, a végbél közelében –, gondolok itt arra, hogy a végbél vagy a vastagbél ilyen titkos használata *egy idegen képződmény rejtegetésére* egyrészt a homoszexualitás, másrészt annak az elfojtó gondolatnak a kirívó szimbóluma, hogy ennek a tumornak a nyílt elismerése betegséget és halált eredményez. Jót neveltünk ezen, Dr. Gustafson és én, mikor már mindketten meghaltunk, és a lineáris időn kívülre kerülve drámai változásokon mentünk keresztül, erre mérget vehetsz. (Az *időn kívüliség* amúgy nem csak amolyan kifejezés vagy képes beszéd.) Az analízisben ekkor már úgy játszadoztam vele, mint macska a sérült egérrel. Ha egy kevéske önbecsülés is lett volna bennem, abbahagyom, és visszatérek a Downers Grove-i Közösségi Központba, hogy Gurpreet mester kegyeibe ajánljam magam, hiszen, talán egy-két lányt leszámítva, akikkel randizgattam, ő volt az egyetlen, aki úgy tűnt, hogy a szélhámosságom velejébe lát, s ráadásul annyira lenyűgözőnek és eredetinek találtam, ahogy ilyen burkoltan és szenvtelenül jelzi ezt felém, ami egyfajta derűs közömbösséget sugallt azzal kapcsolatban, felfogom-e egyáltalán, hogy átlát rajtam – Gurpreet mester ebben olyan férfinek bizonyult, akinek, ahogyan mondani szokás, semmit sem kell bizonyítania. De nem mentem vissza, helyette mondhatni rászédtem magamat, csak hogy kitartsak amellet, hogy majdnem kilenc hónapon át hetente eljárók Dr. G.-hoz (a vége felé már csak heti egyszer, mert akkorra már diagnosztizálták a rákot, és keddenként meg csütörtökönként sugárkezelést kapott), és azt mondom magamnak, legalább megpróbáltam egy olyan helyet találni, ahol segíthetnek felfedni a módját, hogyan lehetek őszinte, hogy ne manipuláljak mindenkit magam körül azért, hogy a felállított „szobrot” egyenesnek és csodálatra méltónak lássák, stb.

Az sem teljesen igaz, hogy a terapeutának ne lett volna semmilyen érdekes meglátása, vagy hogy néha ne adott volna hasznos modelleket vagy nézőpontokat a fő problémám vizsgálatához. Például kiderült, az egyik elvi előfeltevése a munkáról az az állítás volt, miszerint egy személy valójában két alapvető tájékozódással fordulhat a világ felé, (1) szeretettel és (2) félelemmel, és hogy e kettő nem létezhet együtt (vagy, logikai kifejezéssel élve, a tartományaik teljesen ki vannak merítve és kölcsönösen kizárják egymást, vagy hogy a két halmaznak nincs metszéspontja, de az egységük minden lehetséges elemet magába foglal, vagy hogy:

$(\forall x) ((Fx \rightarrow \sim (Lx)) \ \& \ (Lx \rightarrow \sim (Fx))) \ \& \ \sim ((\exists x) (\sim (Fx) \ \& \ \sim (Lx)))'$, vagyis más szóval az életednek minden egyes napját az egyik vagy másik úr szolgálatában töltötted, és „*Senki sem szolgálhat két úrnak*” – megint a Biblia – és hogy a versenyközpontú, teljesítményorientált maszkulinitás koncepciójának egyik legrosszabb tulajdonsága, amelyet Amerika állítólag keményen beletuszkolt a férfiakba, az az, hogy jóformán állandó félelmet okoz, ami szinte lehetetlenné teszi az őszinte szeretetet. Vagyis, ami az amerikai férfiaknál szeretetnek minősül, az rendszerint csak annak az igénye, hogy egy bizonyos módon lássák őket, *ami annyit tesz, hogy a mai férfiak folyamatosan attól tartanak, hogy „nem ütik meg a mércét”* (Dr. G. frázisa, nyilván nem szóviccnek szánta), *olyannyira, hogy a kétségeik enyhítéseképp* minden idejüket

arra fordítják, hogy másoknak a saját férfiasságuk „validitását”, más szóval „érvényességét” bizonygatják (a validitás történetesen a formális logika egyik kifejezése is), s így az őszinte szeretet szinte teljesen ellehetetlenül. Bár kissé leegyszerűsítően hatott ezt a félelmet kizárólag a férfiak problémájaként látni (csak nézz rá egy lányra, miközben a mérlegre áll), mégis úgy tűnt, Dr. Gustafsonnak kis híján igaza volt a két úr dolgában – noha nem oly módon, ahogyan azt még éltében a saját, valódi identitásával viaskodva gondolta –, és miközben úgy tettem, mintha vitatkoznék, vagy nem igazán érteném, hova is akar kilyukadni, szöveget ütött a fejemben, hogy talán nem is a szélhámosság volt a problémám igazi gyökere, hanem hogy alapvetően képtelen vagyok igazán szeretni, hogy még a nevelőszüleimet sem tudom őszintén szeretni, vagy Fernt, vagy Melissa Bettset, vagy Ginger Manleyt 1979-ben az Aurora West gimiből, akire gyakran úgy gondoltam, mint az egyetlen lányra, akit valaha is igazán szerettem, habár Dr. G. frázisai az agyamosott férfiakról, akik a szeretetet a teljesítménnyel és a hódítással azonosítják, szintén helytálló gondolat volt. Az a színtiszta igazság, hogy Ginger Manley volt az első lány, akivel először végigcsináltam, és az iránta érzett gyengédség nagy része valójában csak nosztalgia volt a kozmikus léptékű validáció mérhetetlen érzete iránt, amit akkor éreztem, amikor végre engedte, hogy teljesen levegyem a farmerét, és az úgynevezett „férfiasságomat” belé dugjam, stb. Nincs annál nagyobb klisé, mint elveszíteni a szüzességedet, majd később visszatekintve mindenféle gyengédséget érezni az érintett lány iránt. Vagy amit Beverly-Elizabeth Slane, a kutatótechnikus mondott, akivel a munkámon kívül gyakran találkoztam, mikor még médiavásárlóként dolgoztam, akivel a vége felé sok konfliktusom volt, és akiről nem hiszem, hogy a családrágóhoz híven valaha is beszéltem volna Dr. G.-nak, valószínűleg azért, mert túl közel vitt volna az igazsághoz. A kapcsolatunk vége felé egy hiperdrága új orvosi vagy diagnosztikai berendezéshez hasonlított, amely egyetlen gyors vizsgálat során többet tud meg rólad, mint amennyit te valaha is megtudhatsz magadról – de ennek a készüléknek egyáltalán nem számítasz, te csak folyamatok és kódok sorozata vagy. Amit a gép megért belőled, az valójában semmit sem *jelent* a számára. Még akkor sem, ha nagyon jó abban, amit csinál. Beverlynek rossz természete volt, komoly tűzerővel kombinálva, nem az a fajta ember volt, akit szívesen feldühítesz. Azt mondta, még senki tekintetét nem érezte ennyire áthatónak, éles elméjűnek, ugyanakkor ilyen érzelemmentesnek sem, mintha ő csak egy kirakós lenne, egy rejtvény, amit én megfejtek. Azt mondta, nekem köszönheti, hogy felfedezte a különbséget aközött, hogy beléd hatolnak és közben ismernek, és aközött, hogy beléd hatolnak és csak megrontanak – mondanom sem kell, hogy ez szarkazmus volt a részéről. Ez jóformán csak az érzelmi alkatából fakadt – nem volt képes szakítani, hacsak nem éget fel maga mögött minden hidat, és nem hangoznak el olyan lesújtó dolgok, amik után már semmi remény nem marad az újrakezdésre, semmi, ami megakadályozná abban, hogy továbblépjen. Ennek ellenére belém mart, soha nem felejttem el, amit abban a levélben leírt.

Még ha a szélhámosság és a szeretetre való képtelenség végső soron ugyanaz a dolog lett volna is (ezt a lehetőséget Dr. Gustafson soha nem fontolta meg, akárhányszor is igyekeztem rávezetni), ez a szeretet-dolog mégiscsak új rálátást vagy modellt biztosít a problémához, illetve kezdetben ígéretes fellépésnek tűnt

a szélháosság-paradoxonnal szemben azáltal, hogy csökkenti az öngyűlölet részét a dolognak, ami a félelmet táplálta, és az ebből fakadó késztetést, hogy másokat manipuláljak, hogy megkapjam azt az elismerést, amit magamtól tagadtam meg. (Dr. G. az elismerésre a *validáció* fogalmát használta.) Ez az időszak volt nagyjából az analízisbeli karrierem csúcspontja, és néhány hétig (miatt volt, hogy egy ideig nem is találkoztam Dr. Gustafsonnal, mert valami komplikációk miatt kórházba kellett mennie, s amikor visszatért, nemcsak vékonyabbnak tűnt, hanem látszólag a testtömegének lényeges részét is elvesztette, és már nem látszott olyan nagynak a székében, ami még mindig nyikorgott, de már nem olyan hangosan, továbbá már nem volt olyan rendetlenség, a sok papír meg a cuccai kartondobozokban álltak a fal mentén, a szomorú képek alatt, és valamiért, amikor visszamentem, a rendetlenség hiánya különösen zavart meg elszomorított) tényleg őszinte reményt éreztem, először azóta, hogy a korai kísérletek közt A Megváltó Tüzes Kardjának Gyülekezetével átmítottam magam Naperville-ben. És nagyjából ezek voltak azok a hetek, amelyek közvetlenül vezettek ahhoz a döntésemhez, hogy megölöm magam, bár jó adag belső történést kell linearizálnom és leegyszerűsítésem ahhoz, hogy közölhessem veled, mi is történt valójában. Különböző szinte szó szerint az örökkévalóságig tartana elmesélnem, de ebben már megegyeztünk. Egyébként nem arról van szó, hogy a szavaknak vagy az emberi nyelvnek a halált követően megszűnne az értelme vagy jelentősége. Sokkal inkább ez a meghatározott, egyik-a-másik-után-féle időrendjük szűnik meg. Vagy mégsem. Ezt nehéz elmagyarázni. Logikai értelemben valami, amit szavakkal fejeznek ki, még mindig ugyanazzal a „számossággal”, de már nem ugyanazzal a „sorrendiséggel” rendelkezik. Más szóval, a különféle szavak akkor is meglesznek, de már nem az a kérdés, hogy melyik jön a másik után. Vagy azt is mondhatnánk, hogy már nem a szavak sorozata a lényeg, hanem valamiféle határérték, amely felé a sorozat konvergál. Nehéz nem logikai fogalmakkal megközelíteni, hisz ezek a legelvontabb és legáltalánosabb dolgok. Ez azt jelenti, hogy nincs másodlagos jelentésük, semmilyen érzést nem váltanak ki. Vagy képzeljük el mondjuk, hogy minden, amit a Földön valaha is mondtak és gondoltak, mind egybegyűl, és egyetlen hatalmas, pillanatig tartó hanggá robban – bár ez a *pillanatnyi* kifejezés kissé félrevezető, mert ezt megelőző és ezt követő további pillanatokat feltételez, s ez valójában nem így van. Inkább olyan ez, mint egy váratlan belső villanás, amikor meglátsz valamit vagy rájössz valamire – egy hirtelen megvilágosodás vagy felismerés vagy ilyesmi. Nemcsak arról van szó, hogy sokkal de sokkal gyorsabban történik, mint hogy a folyamatot le tudnád bontani és nyelvbe rendezhetnéd, hanem arról, hogy olyan léptékben zajlik, hogy még csak időd sincs arra, hogy egyáltalán tudatában légy az időnek, ami alatt mindez végbemegy, ez a villanás – csak annyit tudsz, hogy van egy előtte és egy utána, és ezt követően más lettél. Nem tudom, ez mennyire érthető. Csak próbálok neked több különböző szögből megvilágítani, de ez mind ugyanaz a dolog. Vagy a szóhalmaz vagy hangrobbanás helyett úgy is felfoghatod, mint a fény egy bizonyos konfigurációját. Ami tulajdonképpen igaz is. Vagy egy elméleti tétel bizonyításaként – mert ha egy bizonyítás igaz, akkor az mindig és mindenhol igaz, nem csak akkor, amikor kimondod. Úgy áll a dolog, hogy a szimbolikus logikával lehet a legponto-

sabban kifejezni, mivel a logika teljesen absztrakt, és kívül van azon, amit időnek nevezünk. Ez áll legközelebb ahhoz, amiről beszélek. S ezért van az, hogy a logikai paradoxonokba tényleg bele tud űrülni az ember. A történelem nagy gondolkodói közül sokan végül öngyilkosok lettek, ez tény.

És ne felejtse el, a villanás bárhol és bármikor bekövetkezhet.

Amúgy itt van például a Berry-paradoxon, ha esetleg elemi példát szeretnél arra, miért is van az, hogy hihetetlenül profi gondolkodók, akik az egész életüket az ilyen dolgok megfejtésének szentelik, a végén mégis fejjel mennek a falnak. Ennek a nagy számokhoz van köze – tényleg nagy számokra gondolok, ezermilliárdnál is többre, egészen a tíz a billiomodikon a billiomodikon hatványánál is nagyobbakra. Mikor ilyen nagy számokhoz érsz, még ahhoz is idő kell, hogy szavakban kifejezd őket. Az „egybillió-négyszázhárommilliárd a billiomodikon” leírásához például tizennyolc szótagra van szükség. Érted a lényegét. Most pedig, még ezeknél a kozmikus méretű számoknál is magasabbra törve képzeljük el a legkisebb számot, amelyet nem lehet huszonkettőnél kevesebb szótaggal leírni. Az a paradoxon, hogy *a huszonkettőnél kevesebb szótaggal nem leírható legkisebb szám*, ami ugyebár maga is ennek a számnak a leírása, csak huszonegy szótagot vesz igénybe, ami meg nyilván huszonkettőnél kevesebb. Most akkor mit kellene csinálni?

Ugyanakkor, ami az ok-okozatiság értelmében idáig vezetett, az talán a harmadik vagy negyedik héten történt, miután Dr. G. a kórházi kezelését követően ismét fogadta pácienseit. Nem fogok úgy tenni, mintha ez a különös eset a legtöbbek számára ne hatna abszurdnak vagy az okokat tekintve akár ízléstelennek. Az történt ugyanis, hogy Dr. G. visszatérését követően egy augusztusi késő estén nem tudtam elaludni (ami a kokain-időszak után gyakorta megesett), az ágyban ülve egy pohár tejet iszogattam vagy hasonló, és a tévét néztem, random kapcsolgattam különféle csatornák között, ahogy ilyenkor szokott az ember, és egyszer csak egy régi *Cheers* epizódnál kötöttem ki, kései évad lehetett, ahol a terapeuta karakter, Frasier (aki később saját műsort kapott), és a menyasszonya, Lilith, aki szintén terapeuta, éppen belépnek egy pincekocsmá díszletébe, és Frasier megkérdezi, hogy ment a napja az irodában, mire Lilith azt válaszolja: „Ha még egy yuppie elém áll, és arról kezd nyafogni, hogy mennyire képtelen a szeretetre, elhánynom magam.” Erre a stúdióközönség hangosan elnevette magát, ami jelezte, hogy mindannyian – és így demográfiai értelemben az egész hazai közönség is – felismerték, hogy mennyire klisés és melodramatikus ez a szeretetre-valóképtelenség duma. És ahogy ott ültem, hirtelen rájöttem, hogy ismét sikerült becsapnom magamat, ezúttal azzal, hogy azt hittem, a szélhámosság-paradoxonnak ez egy pontosabb vagy ígéretesebb felfogása lehet – és egyúttal arra is, hogy már-már sikerült elhitetnem magammal, hogy ez a szegény Dr. Gustafson mégiscsak ütőképes, s hogy részben csak szánalomból jártam hozzá, s részben meg azért, hogy el tudjam hitetni magammal, hogy valódi lépéseket teszek a javulás érdekében, holott mindvégig egy súlyosan beteg csávót szívattam, közben felsőbbrendűnek érezve magam, amiért pontosabb elemzést tudtam adni róla, mint ő énrólam – a villanás, ahogy erre mind ráeszméltem abban a pillanatban, amikor a hatalmas tömeg elnevette magát, rámutatott arra, hogy az Egyesült Államokban feltehetőleg szinte mindenki átlátott már e panasz műviségén, már akkor, amikor

ezt a sorozatrészt először leadták – mindez a pillanat tört része alatt futott át az agyamon, mialatt felfogtam, hogy mit is nézek, és egyáltalán emlékezni kezdtem, hogy kicsoda is ez a Frasier meg Lilith, ami legfeljebb fél másodpercet vehetett igénybe, s az egészszől jóformán megsemmisültem, másképp nem is fogalmazhatnék, olyan volt, mintha minden maradék reményem, hogy valaha is kikeveredhetek a csapdából, amit magamnak állítottam, egyszer csak szertefoszlott volna, mintha kifütyültek volna a színpadról, mintha egyike lennének azoknak a mellékszereplőknek a vígjátékokból, akik pont a neveltség tárgyaként soha nem értik a viccet – és így aztán a csalárdtságom tudatában olyan csalódottan, reményvesztetten, önutálatlaltalva feküdtem le, mint még soha, és a rákövetkező reggel volt az, hogy amint felkeltem, elhatároztam, hogy megölöm magam, és véget vetek ennek az egész tréfának. (Lehet hogy nem tudsz róla, de a *Cheers* egy rendkívül népszerű sorozat volt, és a nézettsége még a társcsatornákon is olyan magas volt, hogy ha egy helyi reklámcég időt akart vásárolni rajta, a hirdetési felületek olyan sokba kerültek, hogy jóformán az egész üzleti tervet ezekre kellett építenie.) Rengeteg dolgot sűríték össze mindabból, ami az utolsó előtti éjszakán a pszichémben lezajlott, a különféle felismeréseket és következtetéseket, melyekre ott és akkor, álmatlanul és mozdulatlanágomban, az ágyban fekvé jutottam (nyilvánvaló, hogy egy sorozat egyetlen mondata vagy a közönség nevetése önmagában nem lehet indok az öngyilkosságra) – noha számodra, feltételezem, mindez annyira nem is tűnik sűrítésnek, arra gondolsz, hogy itt van ez a csávó, aki csak mondja és mondja, de miért nem ér már ahhoz a részhez, ahol megöli magát, és miért nem magyarázza el végre vagy számol be arról, hogyan is van ez, hogy itt ül mellettem egy nagy teljesítményű autóban, miközben ezt meséli, ha 1991-ben meghalt. Amint felébredtem, már az első pillanattól kezdve tudtam, hogy így fogok tenni. Vége volt, elhatároztam, véget vetek ennek a színjátéknak. Reggeli után beteget jelentettem a munkahelyemen, és egész nap otthon maradtam, egyedül. Tudtam, ha bárkinek is csak a közelében lennének, automatikusan szélhámuskodni kezdenék. Úgy döntöttem, beveszek egy rakat Benadrylt, és amint eléggé álmos és ellazult leszek, beszállok az autóba, maximális sebességre gyorsítok egy mezei útszakaszon, valahol a nyugati külváros legvégében, és egyenesen egy betonhíd oszlopának hajtok. A Benadryltól mindig is meglehetősen kába és álmos lettem. A reggel nagy részét azzal töltöttem, hogy leveleket írtam az ügyvédemnek és a könyvelőmnek, és rövid üzeneteket a kreatív vezetőnek és az ügyvezető partnernek, akiknek köszönhetően egykor a Samieti and Cheyne fedélzetére kerülhettem. A kreatív csoportunk pont néhány igen kényes kampány-előkészület közepén volt, és bocsánatot akartam kérni, amiért bárhogy is cserbenhagyom őket. Persze igazság szerint nem különösebben sajnáltam a dolgot – a Samieti and Cheyne a szélhámosság netovábbja, amiből én már jócskán kiszálltam. A feljegyzésnek végső soron csak az lehetett a célja, hogy az a pár ember, aki igazán számított a S. & C.-nél, úgy emlékezzen rám, mint aki tisztességes, lelkiismeretes alak volt, aki végül, mint kiderült, kicsit túlságosan is érzékeny volt és a saját démonaitól szenvedett – „Szinte túl jó ehhez a világhoz”, másról sem tudtam fantáziálni, minthogy ezt mondják majd, miután híre megy a dolognak. Dr. Gustafsonnak nem hagytam üzenetet. Neki megvoltak a maga problémái, és tudtam, mással sem tölteném az időt, minthogy őszintének tűnjek, holott végig csak kerülgetném az igazságot,

miszerint ő egy mélyen elfojtott homoszexuális vagy androgün, és hogy pont nem az a dolga, hogy a saját meghasonlottságát a pácienseire vetítse, és hogy igazság szerint magának és mindenki másnak is szívességet tenne, ha átmenne a Garfield Parkba, és leszopna valakit a bokrok között, és őszintén elgondolkodna azon, hogy élvezte-e vagy sem, és hogy én egy totális csaló vagyok, amiért továbbra is River Forestbe kocsikáztam, csak hogy hülyíthessem, és ugyanazon rugózzunk vég nélkül, miközben azzal hitegetem magam, hogy mégis lenne a csalárdságon kívül ennek bármi egyéb értelme. (Mindezt persze még akkor sem mondanád el a másiknak, ha az illető nem a szemed előtt haldokolna vastagbélrákban, hiszen bizonyos igazságok könnyen tönkretelhetik az embert – és kinek lenne ehhez joga?)

Mielőtt bevettem volna az első Benadryl, közel két órát töltöttem azzal, hogy kézzel írt üzenetet fogalmaztam a nővérem, Fern számára. A levélben bocsánatot kértem minden fájdalomért, amit az öngyilkosságom, valamint az ezt előidéző csalárdságom és/vagy a szeretetre való képtelenségem okozhatott neki és a nevelőapámnak (aki még mindig élt és virult, most a kaliforniai Marin megyében, ahol részmunkaidőben tanított, és közösségi munkát végzett a helyi hajléktalanokkal). A levél nyújtotta alkalmat és a vele járó végrendeletszerű sürgősséget arra is kihasználtam, hogy bocsánatot kérjek Ferntől, amiért elhittetem a nevelőszüleimmel, hogy 1967-ben hazudott az antik üvegtálról, valamint vagy fél tucat más incidensért és gonosz tettemért, amelyekről tudtam, hogy fájdalmat okoztak neki, és amelyek miatt azóta is szörnyen érzem magam, de soha nem találtam meg a módját, hogy megbeszéljem vele, vagy hogy kifejezhessem az őszinte megbánásomat. (Úgy tűnik, hogy vannak dolgok, amelyeket egy búcsúlevélben meg lehet beszélni, s amelyek viszont más formában túl bizarrnak hatnának.) Csak egyetlen ilyen eset, ami a '70-es évek közepén történt, amikor Fern, a pubertáskor részeként olyan fizikai változásokon ment keresztül, melyek miatt egy-két évig pufibbnak tűnt – nem kövérnek, de széles csípőjűnek és tömzsinek, és sokkalta vaskosabbnak, mint amilyen azelőtt volt –, és persze nagyon, de nagyon érzékeny volt erre (a serdülőkor nyilvánvalóan a szörnyű tudatosság és a testképpel kapcsolatos érzékenység időszaka is egyben), olyannyira, hogy a nevelőszüleim nagy gondot fordítottak arra, hogy soha semmit ne mondjanak Fern új termetéről, és soha ne hozzanak fel semmilyen témát az étkezési szokásokkal, diétával, testmozgással és egyebekkel kapcsolatban. És én a magam részéről sem mondtam soha semmit erről, legalábbis nem közvetlenül, de mindenféle nagyon finom és nagyon közvetett módját dolgoztam ki annak, hogy Fernt úgy kínozzam a teste miatt, hogy a nevelőszüleim ne vegyenek észre semmit, és engem se vádolhassanak semmivel, amire aztán én ne tudnék döbbenet körbenézni, hitetlenkedő arckifejezéssel, mintha fogalmam se lenne, miről is beszél, például csak egy gyors szemöldökrántás is elég volt, ha a tekintetünk találkozott, amikor vacsoránál második adagot szedett, vagy egy halk „Biztosan beleférsz?“, amikor a boltból egy új szoknyával jött haza. Amire még mindig a legélénkebben emlékszem, az a házunk második emeleti előszobájához kapcsolódott, az épület egy háromszintes ház volt Aurorában (az alagsort is beleértve), de nem olyan túl nagy vagy tágas, hanem azok a keskenyek, amelyeneket mindig látni Naperville és Aurora lakónegyedeinek utcáin, összezsúfolva. A második

emeleti folyosó, amely a lépcső felső vége és a Fern szobája, illetve az én szobám és a második emeleti mosdó között húzódott, zsúfolt volt és kissé keskeny, de közel sem olyan szűk, mint amilyennek én színleltem, amikor Fern és én elhaldtunk egymás mellett, valahányszor a hátamat a folyosó falához szorítottam, széttárt karokkal, összerezzenő grimaszt vágva, mintha alig lenne elég hely ahhoz, hogy valaki az ő hihetetlen szélességével elférjen mellettem, és ő soha nem szólt semmit, s még csak rám sem nézett ilyenkor, hanem csak bement a fürdőszobába, és becsukta az ajtót. De tudtam, hogy ez biztosan rosszulesik neki. Nem sokkal később a kamaszkor azon szakaszába lépett, ahol alig evett valamit, cigarettázott és naponta több csomag rágót fogyasztott el, meg rengeteg sminket használt, és egy időre annyira vékony lett, hogy szögletesnek és kicsit rovarszerűnek tűnt (bár ezt nyilván soha nem mondtam), és egyszer, a kulcslyukon keresztül kihallgattam egy rövid beszélgetést, ahol a nevelőanyám elmondta, aggódik, meg úgy gondolja, hogy Fern annyira lefogyott, hogy már nem rendszeres a ciklusa, és a nevelőapámmal azt latolgatták, elviszik valamilyen szakemberhez. Ez az időszak aztán elmúlt magától, de a levélben elmondtam Fernnek, hogy én még mindig emlékszem erre és bizonyos más periódusokra, amikor kegyetlen voltam vagy azt akartam, hogy rosszul érezze magát, és hogy nagyon megbántam ezeket, ugyanakkor azt is elmondtam, nem szeretnék egoistának tűnni, mintha azt gondolnám, egy egyszerű bocsánatkéréssel minden rossz emléket eltörölhetnék, amit gyermekkorunkban okoztam neki. Másrészt biztosítottam afelől is, hogy nem arról van szó, hogy éveken át ilyen erős büntudatot cipeltem volna magamban, vagy hogy túlságosan felfújtam volna az eseteket. Ezek nem életre szóló traumák voltak vagy ilyesmi, és valószínűleg sok szempontból még túlságosan is tipikus kegyetlenkedéseknek számítanak, amilyeneket a gyerekek hajlamosak egymásnak okozni. Megnyugtattam afelől is, hogy sem ezeknek az eseteknek, sem a miattuk érzett lelkiismeret-furdalásomnak nincs semmi köze ahhoz, hogy megölöm magam. Anélkül, hogy olyan részletességbe bocsátkoztam volna, mint neked most (a levelem célja nyilván egészen más volt), csak annyit mondtam el, hogy azért ölöm meg magam, mert egy alapvetően hamis ember vagyok, akinek úgy tűnik, sem jelleme, sem elég ereje nincs ahhoz, hogy megtalálja a módját, hogyan hagyhatná abba, még azt követően sem, hogy ráeszmélt a szélhámosságára, hogy ez mennyi áldozatot követelt (nem mondtam neki semmit a különböző felismerésekről vagy paradoxonokról, mi értelme lett volna?). Azt is betoldottam, hogy jó eséllyel meglehet, hogy végtére is én sem voltam más, mint egy újabb karrierista yuppie, képtelen a szeretetre, s hogy ennek a banalitása elviselhetetlen volt a számomra, jórészt nyilván azért, mert annyira üres voltam, tele bizonytalansággal, hogy beteges szükségét éreztem, hogy mindig kivételesnek és kimagaslónak lássam magam. Különösebb érvelés vagy magyarázat nélkül elmondtam neki azt is, hogy ha az öngyilkosságom okaira adott első reakcióként úgy gondolja, túl szigorú vagyok magammal, akkor tudnia kell, hogy tudatában voltam, ez a legvalószínűbb válasz arra, amit a levelem kiválthat benne, és jó eséllyel részben szándékosan is szerkesztettem úgy a levelet, hogy pont ezt a reakciót idézzem elő, miképpen gyakran azért mondtam és tettem dolgokat egész életemben, hogy bizonyos emberekkel elhitesse, tényleg kiváló ember vagyok, olyan magas elvárásokkal és elvekkkel, amik miatt túl szigorú va-

gyok magammal, s amitől vonzóan szerénynek és hitelesnek tűnhetek, s ami nagyban hozzájárult ahhoz, hogy annyi ember körében és az életem minden területén népszerű lettem – amit Beverly-Elizabeth Slane a „behízelt tehetségének” nevezett –, de ettől eltekintve lényegileg számító és hamis ember voltam. Azt is elmondtam Fernnek, hogy szeretem őt, nagyon is, és arra kértem, közvetítse az üzenetemet Marin megébe.

És most érkezünk el ahhoz a részhez, ahol végül is megölöm magam. Ez 1991. augusztus 19-én történt, 21:17-kor, ha érdekel a pontos idő. Megkíméllek az utolsó pár óra előkészületeitől, meg a nem kevés tépelődéstől és nyavalygástól, amiben részem volt. Az öngyilkosság olyannyira ellentmond az elemi késztetéseknek és ösztönöknek, hogy nincs az az épeszű ember, aki képes lenne végigcsinálni anélkül, hogy közben ne menne keresztül egy jó adag belső vívódáson, olyan időintervallumokon, amikor már szinte meggondolja magát, stb. A német filozófusnak, Kantnak igaza volt e tekintetben, az emberek nagyjából mind egyformák, ami a beidegződéseinket illeti. Bár ritkán vagyunk ennek tudatában, de lényegében mindannyian az eszközei vagy kifejeződései vagyunk az evolúciós késztetéseinknek, melyek maguk is olyan erők kifejeződései, melyek végtelenül fontosabbak és hatalmasabbak nálunk. (Bár az, hogy ennek valaki ténylegesen a tudatában van, az már teljesen más téma.) Szóval meg sem próbálom leírni, hogy aznap ettől a huzavonától, ahogy ültem ott a nappalimban, hogy akkor komolyan megtegyem vagy sem, többször is idegösszeroppanáshoz közeli állapotba kerültem. Egyrészt ez rendkívüli szellemi erőfeszítés volt, és irdatlan időbe telne, míg szavakba önteném, ráadásul valamelyest klisésen vagy közhelyesen jönne le a dolog, olyan értelemben, hogy sok gondolat és asszociáció alapvetően ugyanaz, az a fajta általános cucc, amiről szinte bárki, aki szembesül a közelgő halállal, végül gondolkodni fog. Mint például: „Ez az utolsó alkalom, hogy bekötöm a cipőm”, „Ez lesz az utolsó, hogy ránézek a fikuszra a hifi állvány tetején”, „Mennyire jólesik ez a mély levegővétel”, „Ez az utolsó pohár tej, amit elfogyasztok”, „Milyen felbecsülhetetlen ajándék ez a teljesen hétköznapi látvány, ahogy a szél a fák ágáival játszik”. Vagy hogy „Soha többé nem fogom hallani a hűtőszekrény panaszos hangját a konyhából” (a reggelizősarok és a konyha is közvetlenül a nappali mellett van), stb. Vagy: „Holnap már nem fogom látni a napfelkeltét, sem azt, ahogy a hálószoba homálya lassan széteszlik, ahogy egyre világosabb lesz, stb.”, miközben épp megpróbálom felidézni, hogy pontosan hol jön fel a nap a harmatos mezők és a nyirkos I-55-ös autópálya felhajtója felett, amely a hálószobám üveg tolóajtójától keletre fekszik. Forró, nedves augusztus volt, és ha ezt végigcsinálom, és végzek magammal, már soha többé nem érezhetem azt a fokozatos hűlést és száradást, ami itt szeptember közepe táján kezdődik, nem láthatom, hogyan váltanak színt a levelek, nem hallom majd a Dearborn Street-i épület emeletéről, ahogyan zizegnek az S. & C. udvarának szélén, már nem fogok havat látni, és nem teszek lapátot meg egy zsák homokot a csomagtartóba, nem fogok már olyan teljesen érett körtébe harapni, ami nem kásás, vagy a borotva okozta vágásra WC-papírt tenni. Stb. Ha ezt vállalom és elmegyek a mosdóba fogat mosni, ez lenne az utolsó alkalom, hogy ezeket a dolgokat megteszem. Erre gondoltam, miközben csak ültem és a fikuszt bámultam. Minden egy kissé remegni látszott, ahogy a vízben tükröződő dolgok remegnek. Néztem, ahogy a

nap a Darien City déli határánál lévő, a Lily Cache út mentén épülő sorházak felett lemenni készül, és rájöttem, hogy már nem érem meg a legújabb házak építésének és tereprendezésének befejezését, vagy azt, hogy a lakások fehér szigetelőburkolatán a TYVEK márkaneves csomagolás fog virítani mindenhol a szélben, míg egy nap majd vinyl burkolatot vagy téglamintás lemezelést nem kap, és színben hozzá illő zsalugáterek kerülnek majd rájuk, és én mindezt nem látom majd beteljesülni, és nem tudom majd arra járva, mi volt olvasható e szép külső alatt. Vagy a kilátás a reggeliző sarok ablakából a házsoromhoz közeli tanya mezőire, ahol a szántás barázdái mind párhuzamosan futnak, és ha jó dőlésszögből nézem őket, az egész olyan, mintha mind a horizont felé futnának, mintha valami hatalmas dologból lötték volna ki őket. Érted, mire gondolok. Lényegében olyan állapotba kerültem, melyben az ember rájön, hogy minden, amit lát, túléli őt. Tudom, hogy ez amolyan közhelyes szófordulat. De mint tényleges állapot, ez valami egészen más, hidd el. Minden mozzanat egyfajta ünneplésszerűségre tesz szert. A látható világ lényegi szentsége (ugyanaz az állapot, amit Dr. G. próbál az óceánnal és hullámtöréssel meg a fákkal kapcsolatos hasonlataival leírni, talán emlékszel, ezeket említettem már). Ez szó szerint az egybilliomod része azoknak a különféle gondolatoknak és belső élményeknek, amelyeken az elmúlt néhány órában keresztülmentem, és most már mindkettőnket megkímélem a további beszámolóktól, hisz tudatában vagyok, hogy már kínosan unalmasnak tűnhet. Holott igazából nem volt az, de nem fogok úgy tenni, mintha teljesen hiteles vagy őszinte lenne. Egy részem még mindig számolgattott, szerepet játszott – és ez része volt az utolsó délutánom szertartásos jellegének. Még a Fernnek címzett levelem írása közben is, például, a valós érzések és a megbánások kifejezése közben, az egyik részem arra figyelte, milyen rendes és őszinte levél ez, előre látva az egyik-másik szívből jövő frázis hatását, ugyanekkor egy másik részem a jelenetet figyelte, melyben egy férfi, nyakkendő nélkül a reggeliző sarokban ülve, az utolsó délutánján egy szívből szóló levelet ír, a tölgyszafttal felületén remegő napfényben a keze nyugodt, arcát egyszerre kísérti megbánás és nemesíti szándék, ez a részem mondhatni ott lebegett, tőlem kissé balra, értékelve a jelenetet, és arra gondolt, milyen szépnek és hitelesnek tűnő drámai alakítás is lenne, ha ne lettünk volna már kitéve számtalan ehhez hasonló drámának az első pillanattól kezdve, hogy egy filmet néztünk vagy könyvet olvastunk, ami valahogy azzal járt, hogy a búcsúlevelemhez hasonló valóságos jelenetek csakis a benne résztvevők számára lehettek megragadók és őszinték, s hogy mindenki másnak elcsépeltek, mi több nyálasnak vagy érzélgősnek tünnek, ami meg némiképp paradox, ha tekintetbe veszed – ahogy én tettem, ott, a reggeliző sarokban ülve –, hogy azért hat a közönség számára banálisnak vagy manipulatívnak, mert már oly sokszor láttuk drámákban, noha pont azért láttuk olyan sokat, mert az ilyen jelenetek tényleg drámaiak és megindítanak és az emberek bonyolult érzelmi valóságokat, mély érzéseket tudnak közvetíteni velük, amelyeket másképp szinte lehetetlen lenne megragadni, és ugyanakkor egy másik részem vagy énem meg rájött, hogy innen nézve a lényegi problémám az volt, hogy valahogy már egészen korán úgy döntöttem, életem drámájának feltételezett közönségéhez csatlakozom, ahelyett, hogy magával a drámával azonosulnék, és még most is a színészi alakításom minőségét és várható hatásait figyel-

tem és mérlegeltem, és így mindent összevetve a Fernnek címzett levelem íráskor is ugyanaz a manipulatív csaló voltam, mint egész életem során, ami végül ehhez a tetőponthoz vezetett, a jelenethez, melyben a levelet aláírom, megcímezem a borítékot, felbélyegzem és behelyezem az ingzebeembe (teljesen tudatában lévén annak, hogy ez a jelenetben milyen hatást kelt, hogy ott pihen a szívem mellett), és eltervezem, hogy bedobom a postaládába a Lily Cache Road felé menet, amikor a felüljáró oszlopa felé veszem az irányt, melybe az autómmal behajítani készülök, olyan sebességgel, mely az autó teljes elülső felét szétzúzza, engem meg a kormánykerékre nyársal és így azonnal végez velem. Az öngyűlölet nem ugyanaz, mint a fájdalom vagy a lassú halál iránti vonzalom, ha már végzek magammal, csak egy pillanatig tartson.

A Lily Cache Roadon tartópillérek és hídfők tartják a 4-es számú állami utat (más néven a braidwoodi autópályát) ahogy az áthalad a beton felüljárón, amit annyira elborít a graffiti, hogy a legtöbbjét már el sem lehet olvasni. (Ami szerintem kissé ellentmond a graffiti céljának.) Az oszlopok szélessége az autóéhoz hasonló, a közte és az út közötti távolság pedig minimális. Ráadásul a kereszteződés messze túl van Romeoville környékén, körülbelül tíz mérföldre délre a délnyugati külváros határától. Kint a semmi közepén. Az egyedüli lakóházak az úttól távolabb eső farmok, melyekhez silók és pajták stb. társulnak. Nyári éjszakákon a harmatpont magas és mindig köd van. Ez mezőgazdasági térség. Soha nem haladtam el úgy a 4-es alatt, hogy szemlátomást ne én lettem volna az egyedüli autós mindkét úton. A kukorica magasra nő, körös-körül a mezők akár egy zöld óceán, s csak a rovarokat hallani. Egyedül a volánnál, a hold sarlója és a csillagos ég alatt, stb. Az volt az elképzelés, hogy a baleset, járjon bármilyen tűzzel és robbanással, eléggé izolált helyen történjen, hogy senki se láthassa, s hogy a lehető legkevésbé tűnjön megrendezettnek a dolog, és hogy meg ne kísértsen, hogy az utolsó másodperceimet azzal töltssem, hogy elképzelem, milyen benyomást keltet valakiben az ütközés hangja és a látványa. Részben attól tartottam, hogy látványos és drámai lesz, és hogy úgy tűnhet, a sofőr a lehető legdrámaibb módon akarta végezni. Ezzel megy el az életünk, hogy ilyen szarságokon gondolkodunk.

A párákód másodpercek alatt egyre sűrűbbé válik, mígnem úgy tűnik, az egész világ csak annyi, amit a lámpák elérnek. A fényszóróknak nincs hasznuk a ködben, csak rontanak a helyzeten. Megpróbálhatod bekapcsolni őket, de látni fogod az eredményt, csak megvilágítják a ködöt, ami így még sűrűbbnek tűnik. Egy amolyan mini paradoxon, hogy néha a tompított fényvel messzebbre látsz, mint a reflektorral. Na jól van – és itt van az építkezés, a csapkodó TYVEK fóliákkal a házakon, szóval ha tényleg végigcsinálod, már nem fogod látni a lakóit. Bár nem fog fájni, tényleg, egy pillanat alatt vége lesz, ezt elárulhatom. A mezőn lévő rovarok már-már fülsiketítőek. Ha a kukorica ilyen magasra nőtt, és figyeled, ahogy lemegy a nap, gyakorlatilag végignézheted, ahogy, mint egy hatalmas alak árnyéka, a mezők fölé emelkedik. Többnyire szűnyogok, a többit nem ismerem. Egy egész rovaruniverzum van odakint, amit egyikünk sem fog látni vagy megismerni. Meglátod majd, hogy a Benadryl sem segít sokat, ha már úton vagy. Ez az egész valószínűleg rosszul volt kitalálva.

Rendben van, most érkezünk el ahhoz, amit megígértem, s amiért végigvezettelek ezen az egész unalmas összefoglalón, ami idáig vezetett, remélve, hogy.

Vagyis hogy megérted, milyen meghalni, hogy mi történik. Jól mondom? Ez az, amit mindenki tudni akar. És hidd el, még te is. Akár úgy döntesz, hogy megteszed, akár nem, akár sikerül téged lebeszélnem róla oly módon, ahogy elképzeled, hogy megpróbállak majd lebeszélni, akár nem. Először is, ez nem olyan, ahogy az emberek elgondolják. Az igazság az, hogy te már tudod, milyen. Már tisztában vagy, mi a különbség a rajtad átvillanó mindenség nagysága és gyorsasága, illetve a között a parányi rész között, ami csak tökéletlen darabkája mindannak, amit valaha is meg tudsz osztani másokkal. Olyan ez, mintha lenne benned egy mérhetetlenül hatalmas szoba, tele mindazzal, ami az egész világegyetem lenne minden időben, egyetlen pillanatba összesűrítve, és mégis, az a kevéske rész, ami innen kijut, annak valahogy egy olyan kis kulcslyukon kell kiperéselődnie, amit a régebbi ajtók kilincse alatt látsz. Mintha mindannyian ezeken az apró kulcslyukakon keresztül próbálnánk látni egymást.

De van rajta kilincs, az ajtó nyitható. De nem úgy, ahogy gondolnád. De mi lenne, ha mégis? Gondold csak el – mi lenne, ha ezek az életed minden pillanatában benned lévő végtelenül sűrű és kavargó világok hirtelen a maguk teljességében kinyílnának és kifejezhetővé válnának, miután az, amit önmagadnak gondolsz, már meghalt, mert mi lenne, ha ezután már minden egyes pillanat maga a végtelen tenger, kiterjedés vagy átmenet lenne, melyben kifejezheted vagy átadhatod mindezt, és már strukturált nyelvre sincs szükséged, hanem csak felnyitod az ajtót és beléphpetsz bárki szobájába, a megannyi alakodban, sokféle gondolatoddal és arcoddal? Mert figyelj – nincs már sok időnk, itt vagyunk, ahol a Lily Cache kissé lejteni kezd, és a partok meredekké válnak, és már kirajzolódni látszanak az elhagyatott termelői stand kivilágítatlan táblájának körvonalai, ami az utolsó jelzés a híd előtt – szóval figyelj: mit gondolsz, mi vagy te tulajdonképpen? A millió és billió gondolat, emlék és mellérendelés – még az olyan eszement gondolatok is, mint ez, amire most gondolsz – amelyek csak úgy átvillannak a fejedben, majd eltűnnek? Ezek valamilyen összege vagy maradéka? A saját *történeted*? Tudod, mennyi idő telt el azóta, hogy elmondtam neked, hogy szélhámós vagyok? Emlékszel, hogy a visszapillantóról lelógó RESPICEM órára néztél és láttad az időt: 21:17? Hova nézel most? Véletlen egybeesés? És mi van akkor, ha mindeközben nem is telt el idő?¹⁰ Az igazság az, hogy ezt már hallot-

¹ Az egyik jel, mely arra utal, hogy a dolog nem egészen úgy áll a szekvenciális idővel kapcsolatban, ahogyan azt te megtapasztalod, az idő különféle paradoxonaiban keresendő: az állítólagosan múltó idő és az úgynevezett „jelen” paradoxona, az idő, amely mindig a jövő felé halad, és egyre több és több múltat teremt maga mögött. Mintha a jelen ez az autó lenne – szép autó egyébként –, a múlt pedig az út, amin elhaladtunk, a jövő az előttünk megvilágított útszakasz, amelyhez még nem értünk el, és az idő meg az autó előre haladó mozgása, és a pontos jelent az autó elülső lökhárítója jelenti, ahogy a jövő kódét kettészeli, így ez a *most*, majd egy kicsivel később egy egészen másik *most*, stb. Csakhogy, ha az idő valóban múlik, akkor milyen gyorsan megy? Milyen ütemben változik a jelen? Érted? Vagyis, ha az időt a mozgás vagy a sebesség mérésére használjuk – mint ahogy azt tesszük, másra nem is nagyon lehet – 95 mérföld per óra, 70 szívverés percenként, stb. –, akkor hogyan kellene mérnünk a sebességet, amellyel az idő mozog? Másodpercenként egy másodperc? Ennek így semmi értelme. Még csak beszélni sem lehet az idő áramlásáról vagy mozgásáról anélkül, hogy ne ütköznenék rögtön paradoxonba. Gondolj csak bele: mi van, ha valójában nem is létezik mozgás? Mi van akkor, ha mindez egyetlen villanás alatt bontakozik ki, amit jelennek nevezel, az ütközés első, végtelenül apró másodperc töredékében, amikor a száguldo autó elülső lökhárítója épp csak kezdi érinteni a tartóoszlopot, mielőtt teljesen összegyűrődik

tad. Hogy hogyan is kell ezt elképzelni. Hogy ez biztosít teret a benned lévő univerzumoknak, a beláthatatlanul számos kapcsolódási pontból és a különféle hangok szimfóniájából szőtt fraktálok végtelenbe hajló sokaságának, az örökkévalóságoknak, mit más lélek nem láthat. És azt gondolod, az a kis töredék, mit más lát, csalóvá tesz? Persze, hogy csaló vagy, és persze, hogy amit más lát, az soha nem te vagy. És nyilván tudod ezt, és nyilván igyekszel kézben tartani, hogy melyik részedet lássák, ha egyszer tudod, hogy csak egy részed láthatják. Ugyan ki tenne másképp? Ezt hívják szabad akaratnak, Sherlock. De éppen ezért esik olyan jól, ha összetörve mások előtt sírhatsz vagy nevetehetsz, vagy ha nyelveken beszélsz, vagy bengáliul kántálsz – ez már nem a nyelv többé, s már nem kell egy kulcslyukon sem áterőszakolnod.

Szóval sírj csak, amíg jólesik, nem mondom el senkinek.

De nem lettél volna csaló, ha meggondolod magad. Szomorú lenne csak azért megtenni, mert valahogy azt gondolod, hogy muszáj.

De fájni azért nem fog. Hangos lesz, és érezni fogsz dolgokat, de mindez olyan gyorsan fog átmenni rajtad, hogy észre sem veszed, hogy érzed őket (ami kábé olyan, mint a paradoxon, amivel Gustafsont ugrattam – lehetséges hát szélhámósnak lenni, ha nem is tudod, hogy az vagy?). És az a röpke pillanat, amíg a tüzet érzed, már szinte jól fog esni, mint amikor a kezeid már szétfagytak, és ég a közelben tűz, és ki tudod őket nyújtani a tűz felé.

A valóság az, hogy a meghalás nem rossz, de az örökkévalóságig tart. És hogy az örökkévalóság nem is idő. Tudom, hogy ez ellentmondásnak, netán pusztá szójátéknak hangzik. Ez valójában, mint kiderült, csak nézőpont kérdése. Az egész képet kell nézni, ahogy mondani szokás, melyben az a tény, hogy ez a látszólag vég nélküli oda-vissza dolog köztünk ugyanabban a pillanatban történik és tűnik el ismét, amikor Fern a vacsorához készülődve éppen belekavar a fortyogó fazékba, a nevelőapád a hüvelykujjával pipadohányt tömköd, Angela Mead az egyik termékkatalógus ötletes kis szerszámával macskaszórt szed a blúzáról, Melissa Betts pedig mély levegőt vesz, hogy reagáljon arra, amit a férje az imént szerinte mondani akart, David Wallace pedig épp pislog egyet, miközben az 1980-as Aurora West középiskolai évkönyv osztályfotóit pásztázza, meglátja a fotómat, és megpróbálja, a maga kis kulcslyukán keresztül elképzelni, hogy mi mindennek kellett történnie, ami a halálomhoz vezetett abban a szörnyű autóbalesetben, melyről 1991-ben olvasott, hogy milyen fájdalmak vagy problémák hajthatták azt az embert, hogy beüljön a türkizkék Corvette-jébe és annyi vény nélkül kapható gyógyszerrel a szervezetében vezetni próbáljon. David Wallace-nak történetesen egy sor, megannyi teljesen rendszerezhetetlen gondolata, érzése, emléke és benyomása van erről a képen szereplő srácról, aki

---

és szétroncsolja az autó elejét, te pedig erőszakosan előremész és a kormányoszlop egyenesen a mellkasodba fúródik, mintha csak valami irdatlanul nagy dologból lőtték volna ki? Azaz mi van, ha valójában ez a *most* végtelen és valójában soha nem múlik el oly módon, ahogyan azt feltételezhetően a múlás értésére huzalozott elméd elképzei, vagyis nem csak az egész életed, hanem az életed leírásának és számbavételének minden egyes emberileg elképzelhető módja egyszerre villan át, mint a kurzív betűkké formált neonlámpa, amelyet az üzletek cégereihez és ablakaihoz olyan előszeretettel használnak, az elmédben, a becsapódás és a halál közötti szó szerint megmérhetetlen azonnalóságban, abban a pillanatban, ahogy megindulsz a kormány felé, olyan sebességgel, amelyet semmilyen biztonsági öv nem állíthat meg – VÉGE.

egy évvel fölötte járt az iskolában, és akit a tanulmányi és sportbeli teljesítménye, a népszerűsége és a lányoknál elért sikerei közepette szinte mindig egy ragyogó neon aura vett körül, hasonlóképpen emlékezett meg a srác minden egyes bántó megjegyzéséről, vagy akár csak egy apró visszatetszést jelző gesztusáról vagy arckifejezéséről, valahányszor David Wallace harmadjára is kihagyta az ütést a pályán, vagy valami hülyeséget mondott egy buliban, és arról, hogy ez a srác mindig olyan irigylésre méltóan otthonosan mozgott a világban, mint egy valódi, élő személy, szemben azzal a nevetségesen önemésztő és bizonytalan emberi alakkal vagy szellemmel, amilyennek akkoriban David Wallace ismerte magát. Egy mindenki kedvence, valóban, nagyratörő srác, akit David Wallace minden hátsó szándék vagy rosszérzés nélkül boldognak és gondtalannak képzelt el, akit egyáltalán nem kísértének hangok, amelyek azt súgják, hogy valami mélységesen el van rontva vele kapcsolatban, ami rajta kívül senki mást nem érint, és hogy minden idejét és energiáját arra kell fordítania, hogy kitalálja, mit kell tennie és mondania ahhoz, hogy egy akár csak megközelítőleg is átlagos vagy elfogadható amerikai férfit alakítson, ezek a dolgok zúgtak David Wallace fejében '81-ben, minden pillanatban és olyan sebesen, hogy esélye sem volt megragadni őket, hogy megpróbáljon küzdeni vagy érvelni ellenük, sőt még érezni sem érezte rendesen, csak mint egy csomót a gyomrában, miközben a vér szerinti szülei konyhájában a mezét vasalta és arra gondolt, hányféle módon cseszheti el, hogy majd megint leblokkol a harmadik ütésnél, vagy nem kapja el a süllyedő labdát, hogy hogyan leplezi le a valódi százalmas voltát ez előtt a rendkívüli, 418-as ütésátlaggal rendelkező srác és a boszorkányosan szép nővére és mindenki más előtt, akik a nézőtéren, a füves pályaszélen a kerti székeikben ültek (akik vélhetően már a kezdettől átláttak a színjátékon, szinte biztos volt ebben) – más szóval, ha csak egy pillanatra is, amíg a szeme csukva volt, David Wallace megpróbálta valahogy összeegyeztetni azt, amilyennek ez a ragyogó srác kívülről tűnt, azzal, ami belül arra készítette, hogy ennyire drámai és kétségtelenül fájdalmas módon ölje meg magát – miközben David Wallace annak is teljesen tudatában volt, hogy az a közhely, miszerint soha nem tudhatod igazán, hogy mi zajlik a másik emberben, üres és elcsépelte, ugyanakkor nagyon is tudatosan igyekszik azt megakadályozni, hogy ez a felismerés gúnyt űzzön a szándékból, vagy hogy az egész gondolatmenetet egyfajta örvénylő spirálba terelje, amely végül sehová sem vezet (1981 óta persze sok idő telt el, és David Wallace a hosszú évek során önmaga ellen vívott, szó szerint leírhatatlan küzdelmétől végül csak erősebb lett, mint amilyen Aurora Westben volt), a valódi, kitartóbb és érzelme-sebb része csendre inti azt a másik felét, mintha tisztán a szemébe nézne, és szinte hangosan azt mondaná: „Egy szót se többet”.

SZÉKELY MÁTÉ fordítása